

GAZETA ANTIREVIZIONISTĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
ARAD, STR. NICU STEJĂREL 3.

ORGAN DE DOCUMENTARE
APARE SĂPTĂMÂNAL

REDACTOR ȘI EDITOR
ISAIA TOLAN

Graeca fides...

Nu putem să știm ce geneză a avut articolul prin care d. dr. Turla dela Orade a provocat cunoscuta discuție ce-a fost în vara aceasta în presa maghiară dela noi, despre necesitatea unei apropieri între minoritatea maghiară (noi am zice mai degrabă: între conducătorii abuzivi ai acestei minorități induse în eroare) și între națiunea dominantă.

Dacă intervenția d-lui dr. Turla nu va fi fost solicitată (așa precum e obiceiul în parlament, când se aranjează interpellări pentru ca să nu se zică că ministrul respectiv a adus în discuție o chestiune din senin), e sigur că discuția tot se începea și fără această mijlocire, și anume, inspirată dela Budapesta, tot așa precum din inspirație fără doar și poate budapestană a fost redeschisă acum chestiunea de către „Erdélyi Hírlap” dela Arad, prin acel „Un cuvânt maghiar către D. Dinu Brătianu, președintele partidului liberal”, publicat pe românește cu prilejul vizitei recente la Arad a d-lui Dinu Brătianu.

Se începea discuția aceasta și fără o intervenție românească, pentru că s'au întâmplat în vremea din urmă lucruri catastrofale pentru revizionismul unguresc. Declarațiile dela Cluj și București ale d-lui ministru de externe al Franței Louis Barthou, și toate străduințele ce s'au depus de-a-unci încolo pentru consolidarea statului-quo creat de tratatele de pace, au dat revizionismului maghiar o atât de cumplită lovitură, încât neîmpăcații dela Budapesta nu mai au încotro, ci trebuie să recunoască de plano ealitatea și înghițind în sec să aude o altă orientare. Intervenția ontelui Bethlen la d. Mussolini, espre care relatăm în altă parte „Gazetei Antirevizioniste”, e și ce se poate mai semnificativ. ostul prim-ministru maghiar recuoaște ritos prin „Pester Lloyd”, ș șansele revizionismului au disărut pentru foarte multă vreme, face apel la d. Mussolini să tervină frumos ca măcar să asigure un alt tratament minorităților ungurești din statele necesoare!

Nu poate să scape nimănui ci însemnătatea acestei noshime tentări, care-i vorba să meargă înă la tratative oficiale româno-maghiare (vezi svonorile ungurești despre eventualitatea unei lătorii a d-lui Titulescu la Budapesta), și nici sensul intervenției ce-o cere d-lui Mussolini fost-prim-ministru maghiar.

Dacă noua orientare maghiară, cu tendință de apropiere, nu poate decât să ne bucure, în schimb chestiunea cealaltă: a tratamentului minorității maghiare dela noi, trebuie să o privim cu toată suspiecția. Contele Bethlen vrea dela d. Mussolini o intervenție pentru un tratament mai ideal și decât cel de astăzi al minorității maghiare dela noi. Correspondentul din Paris al gazetei budapestene „Hétfői Napló” acreditează în același sens, că vizita la Budapesta a d-lui Titulescu va trebui să ducă la o nouă statuare a tratamentului maghiar din România. Iar „Erdélyi Hírlap” dela Arad, în „Cuvântul maghiar către d. Dinu Brătianu” prin care redeschide exact concomitent cu articolul contelui Bethlen din „Pester Lloyd” discuția apropierei între minoritatea maghiară dela noi și între români, prelinde că tratamentul de azi al minorității maghiare e mai mult decât vitreg, că trebuie să se curme „calvarul” ce-l înseamnă oprirea înscrierii în școlile ungurești a odraslelor celor desromânizați și celor desgermanizați, și că le trebuie ungurilor în Aradul cu majoritate ungurească (28 de mil de unguri și ungurizați, în comparație cu 34 de mil de români, dintr'un total al populației de 77 de mil, înseamnă pentru „Erdélyi Hírlap” majoritate ungurească!) un alt tratament, mai uman, dragă Doamne, mai conform (parcă n'ar fi tocmai așa!) cu presupusa lor situație de majoritari ai orașului.

Precum se vede: după cât e de concentric focul acestei drăgoste tomnăfice (dela Budapesta, dela Paris, dela Arad), tot pe-alăta-i de concertată și condiția apropierei: să recunoaștem că libertățile ce le-am dat minorității maghiare nu-s nimica, și să adăugăm la ele tot ce vrea Budapesta și partidul maghiar. Cu alte cuvinte: să acceptăm sub titlu de tratament al minorităților revizionismul pe care nu l-am acceptat sub forma cealaltă, sub forma eșuată.

Firește, nici vorbă nu-i despre condiția ce am avea-o noi de pus unei apropieri: despre asigurarea reciprocității de tratament pe seama fraților noștri din Ungaria, și despre încetarea instigației în contra României. Așa ceva nu întră într'un cap revizionist!

Fără acestea două însă nicio discuție nu-i cu putință, atunci mai cu seamă când revizionismul maghiar e la ananghie și când odată trecută 'n mahmureală beția cu apă rece a revizionismului, necazurile din Ungaria și-ar căuta supapă acolo unde inevitabil vor găsi-o: la latifundiile și la lăbăgia cari se mențineau până acuma numai prin agitarea revizionismului.

„Să știm, în sfârșit, câți suntem!”

În ședința din zilele trecute a comitetului bănățean al partidului maghiar s'a spus o vorbă ce trebuie reținută. D. Arvay a cerut comitetului să înființeze o cazărmă maghiară la Timișoara (ceea ce nu ne interesează în acest loc), și să se facă cadastrul maghiarilor din Bănăt, „ca să știm, în sfârșit, câți suntem!”

E vorba, cu alte cuvinte, despre un recensământ. Adece despre o nouă ispravă de felul acelei statistici de acum vreo 13 ani a dlui Jakabffy dela Lugoj, care a trebuit confiscată, pentru că a fost făcută după sisteme windischgrätzene.

Se repetă povestea cu vânzarea Cadrilaterului...

Semioficiosul „Budapesti Hírlap” relatează în „Revista presei” din numărul său dela 11 Sept crt., despre un articol intitulat „Lacrima nu mai arde, ci numai strălucește”, al lui Alex. Pethő, noul director al ziarului „Magyarország”. E vorba în acel articol că s'ar fi pornit în Austria o acțiune pentru a restitui Ungariei Burgenlandul.

O fi, fără îndoială, o acțiune asemenea celeia căreia i-a căzut victimă răposatul Stamboliski al Bulgariei, când a cumpărat dela doi exoroci Cadrilaterul, orzând că-l cumpără dela conducătorii unui partid politic românesc.

Pentru că nu și-a luat pălăria din cap

La Kecskemét a fost condamnat anul trecut la o lună închisoare medicul Oscar Szemerét, pentru că nu și-a luat pălăria din cap în timp ce trecea pe lângă o adunare revizionistă la care se cânta Imnul maghiar. Tribunalul nu l-a luat în seamă scuza, că n'a auzit cântecul deoarece se întorcea obosit dela al 250-lea pacient ce l-a avut în ziua aceea. (Cf. „Bud. Hírlap”, 4. V. 1933).

Atenție la soartea bisericii ort. din Ungaria

Începând în numărul trecut al „Gazetei Antirevizioniste” istoricul sforțărilor ce s'au făcut în Ungaria pentru înființarea episcopiei ratate a Senteșului, am atras atenția că nu publicăm documentele din folletonul din pagina a 5-a și a 6-a numai ca să rămână ca o amintire, ci fiindcă oficialitatea ungurească nu renunță cu una, cu două la gândul de-a maghiariza pe cetățenii săi ortodocși, ci pregătește în taină o „reorganizare” a bisericii ortodoxe, care să nu mai poată fi împiedecată ca aceea încercată prin mijlocirea lui Ștefan Nemeth, a lui Ruszko, și-a altor cozi de topor certate cu legile divine și cu legile lumești.

Dovada că primejdia n'a dispărut deasupra bisericii ortodoxe din Ungaria prin eșecul dela Senteș, ni-o face prin „Pesti Hírlap” vestitul Urmánczy Nándor, căldul Moșilor arși de vil la Belis. Într'un număr al lui „P. H.” din prima săptămână a lunii a-cestea (regretăm că nu-l avem la îndemână și nu putem reproduce decât din memorie), Urmánczy publică un articol-prim despre biserica ortodoxă maghiară, încheind cu un proiect de lege de fabricație proprie, pe care îl propune pentru votare parlamentului. Se arată 'n introducere că rău a făcut Ungaria că n'a creat înaintea de război o episcopie ortodoxă maghiară, și că n'a dat urmare petiției ce s'a înaintat în sensul acesta dela Sătmar la începutul secolului. Apoi se istorisește con-

cursul dat de Urmánczy preotului ortodox (de origine catolică) Ștefan Nemeth și acolitului acestuia, dr. Ruszko, fost căpitan de poliție, iar astăzi preot ortodox-maghiar în Budapesta, ca să maghiarizeze biserica ortodoxă din Ungaria postbelică. Apoi se propun două proiecte de legi: unul pentru reorganizarea (în comun) a bisericii ortodoxe sârbești și românești, și altul (identic cu cel dela 1913 prin care s'a înființat episcopia unită maghiară dela Haidudorogh) pentru întemeierea episcopiei maghiare ortodoxe.

Proiectul lui Urmánczy pentru reorganizarea bisericii ortodoxe românești și sârbești prevede: Se declară aceste biserici independente de bisericile conaționale de peste graniță. Preoții lor nu pot fi decât cetățeni maghiari, și anume știutori al limbii ungurești. Se pot primi și preoți de peste graniță (deoarece nu sunt în Ungaria seminarii ortodoxe), dar ei încetează automat de-a mai fi cetățeni străini, și au să depună de îndată jurământ ca cetățeni maghiari. Orice numire se face cu aprobarea ministerului.

Acestea le propune Urmánczy, șeful unuia dintre cele mai importante organizații iredentiste, după ce tot dânsul ni-o spune: că i se datoresc lui începuturile ratatei episcopii ortodoxe maghiare a Senteșului. Putem deci conta că nu degeaba a lansat aceste proiecte de legi.

Să luăm aminte!

Desromânizații

A fost o prea fericită inspirație că s'a convocat congresul general din anul acesta al „Astrei” la Târgu-Muraș, în orașul care se voise până deunăzi capitală a Țării Săcuilor.

Pentru că tocmai când se intrunea acest congres, era 'n toi din cauza provocărilor partidului maghiar și a bisericilor de sub comanda lui o chestiune care numai maghiară n'ar putea să fie, ci exclusiv românească și nemitească: a revenirii la matca strămoșească a românilor și-a șvabilor desnaționalizați de stăpânirea maghiară.

Adunarea „Astrei” s'a sesizat cu toată autoritatea sa de-a-astă chestiune, și arătând că rezultatele examenului medical al sângelui

săcuesc dovedesc identitatea lui cu al românilor, și a proclamat sus și tare dreptul și datoria revenirii desromânizaților la matca lor străbună.

Presa maghiară a primit această proclamare cu o explicabilă enervare, mai cu seamă că abia cu puțin înainte fostul subsecretar de stat dela culte d. dr. Ghiță Pop prezentase un proiect de statut al minorităților, în care se prevedea un comisariat ministerial care să se ocupe special de chestiunea desromânizaților.

Enervarea aceasta de geaba. Nu ea o să ne împiedece să dăm celor desprinși dela sânul nostru dreptul de a reveni la limba și la legea părinților lor.

Oricât s'ar zbate partidul maghiar și uneltele sale, dreptatea trebuie să se facă până la capăt.

Documente

Așa-zisul trecut unguresc al Aradului

In vara acestui an era să se comemoreze — din inițiativa partidului maghiar, a bisericii minorite și a altor neo-maghiari cu orientări centrifuge — o sută de ani de când s'a proclamat orașul Arad municipiu, adică de când s'a făcut independent de județ și de împărat, ca să-și poată folosi toate încasările în scop șovinist unguresc.

Precum am arătat prin ziarele „Universul” și „Curentul”, dela această proclamare a sa ca municipiu se începe maghiarizarea sistematică a Aradului. Și am arătat de asemenea, citând din Istoria Aradului a șovinistului Márki, că proclamarea ca municipiu a orașului s'a întâmplat în chip fraudulos: împăratul a admis-o după ezitări de câți-

va ani, cu condiția ca patentă imperială să fie ratificată de parlament; parlamentul n'a ratificat-o însă niciodată, dela 1834 până la 1918, și astfel nu figurează nădier în Corpus Juris.

Campania din presa românească a zădărnicit șovinista comemorare.

Totuși partidul maghiar nu se astâmpără. Secția culturală a organizației sale arădane a hotărât deunăzi să publice în viitorul apropiat o istorie a Aradului unguresc, închinată pseudo-centenarului orașului.

Vom contribui din parte-ne și noi la această istorie, indicând partidului maghiar câteva documente ungurești a căror reproducere nu poate lipsi dintr-o istorie cinstită a Aradului.

„Românii figurează în Arad mai degrabă ca element etnic (nép-elem). Ca adăvărât element component al societății cetățenești abia dacă îl putem considera. Intelectuali lor (preoți, avocați, medici, profesori) sunt astăzi mulți, dar față de viața publică municipală și față de activitatea generală socială s'au menținut pasivi.

„Se poate spune că, la data aceasta, (1913 — n. tr.), ungurimea a absorbit în societatea sa predominantă cea mai mare parte a sârbilor și totalitatea germanilor”.

Pentru stuparii din județul Aradului.

Societatea apicolă arădană de sub conducerea d-lui ing. N. Popescu, secretarul general al Camerei agricole regionale din jud. Arad, Bihor, Hunedoara, a firmis membrilor săi o înștiințare, anunțându-i că a pornit cu concursul Camerei de agricultură o acțiune pentru o mai bună valorizare a produselor apicole și îndeosebi a mierii.

Camera de agricultură a dat societății apicole un împrumut de 100.000 de lei, ca să cumpere dela stuparii din județ orice cantitate de miere, cu 24 de lei kg., în loc de 18-19 lei cât le oferă comercianții. Stuparii pot aduce mierea (curată și coaptă, dela rame căpășite), în fiecare zi de Vineri între orele 8—13, la Camera de agric. din Arad.

Soc. apicolă va vinde mierea pe preț avantajos, iar venitul se va împărți în două: jumătate va fi dat stuparilor, iar jumătate se va opri pe seama societății, pentru fondul de valorificare a produselor.

Publicațiune

Se aduce la cunoștința celor interesați, — că Primăria municipiului Arad, — în ziua de 10 Octombrie 1934, ora 11 a. m. va ține în biroul Serviciului economic, camera Nr. 59, licitațiune publică cu oferte închise și sigilate, pentru furnizarea unui transformator și a unei mese de comandă pentru aparatul medical „Röntgen” pe seama Spitalului sanator de tuberculoși al municipiului Arad.

Licitațiunea se va ține în conformitate cu art. 88—110 din legea contabilității publice și potrivit normelor de licitații în vigoare.

Ofertanții cari vor participa la licitațiune vor depune odată cu oferta în mâinile comisiei de licitații și o garanție provizorie de 5% din valoarea ofertei, în numărul ori efecte garantate de Stat, iar oferta se face numai în baza caietului de sarcini și a condițiilor speciale, cari pot fi văzute în fiecare zi de lucru în camera Nr. 59 a primăriei.

Arad, la 13 Septembrie 1934.

Primăria Municipiului Arad.
Nr. 24353/1934.

Suntem intoleranți?

Ziarul „Curentul” (12. IX crt.), arată într-o corespondență din Lugoj că toți picherii depe linia ferată Lugoj-Caransebeș (Szalosi Peter, Lőrincz Pista, Balint Miklos, Buday Iuliu, Kabatnik Arpad, etc.) sunt minoritari, și se poartă în chipul cel mai neomenos cu lucrătorii români.

Dintr-o corepondență din Dej a aceluiași confrate aflăm că poșta din Dej este aproape fără excepție pe mâni străine.

Confratele „Știrea” din Arad se ocupă în n-rul din 14 IX crt. de isprăvile minoritarilor dela așa-zisul sindicat de îndiguire Crișul-Alb, cu sediul la Chișineu-Criș, și scrie:

„Director: Burghard Jenő, cu salariu de patrușprezece mii lei lunar. Are un frate ofițer de stat major în armata ungară și un frate funcționar la bir. de informațiuni din Ministerul de Externe din Budapesta. Acest director face dese navete în Ungaria.

Mai sunt pe listă funcționari:

Feri, Andor, Szentesi Jenő, Balogh Ilona, Szilágyi Lajos, Görönyi Ferencz, Zima Sándor. Pre cum vedem, după nume, români sadea.

Și totuși presa maghiară, și cea din Ungaria și cea dela noi, nu mai conținește cu expectorările în contra tratamentului cel-auli noi minoritarii unguri și ungurizați!

Italia cere celorlalte state declarație scrisă că nu se amestecă în afacerile interne ale Austriei

Agentia Radio-Central anunță că marile puteri, în urma inițiativei Italiei, discută propunerea acesteia de a invita statele vecine Austriei să semneze o declarație prin care se obligă să nu se amestece în afacerile interne austriece.

Bineînțeles, că și Germania va fi invitată să semneze această declarație.

De răspunsul Germaniei va depinde ce măsuri vor lua apoi statele interesate.

Răsfoind revistele

— „Revue de Transylvanie”, An. I, no 4 —

A apărut săptămâna trecută al doilea număr (pe August) al excelentei publicații clujene de combatere științifică a revizionismului: „Revue de Transylvanie”, condusă de d. prof. univ. Silviu Dragomir.

Noul număr se începe cu un articol despre vizita d-lui Barthou în România, reproducând istoricele declarații făcute împotriva revizionismului de ministrul de externe al Franței.

D. Sextil Pușcariu, sub titlul „Le parler de Transylvanie”, înfățișează teoriile despre formarea dialectelor și subdialectelor, apoi analizând vorbirea ardeleană, constată că nu există un dialect ardelean, deoarece vorbirea moldoveană și muntenă străbate Ardealul în toate sensurile, fără să li se poată determina granițe geografice. „In adevăr, spune d. Pușcariu, eu nu cunosc în vorbirea populară a Românilor din Transilvania nicio particularitate dialectală specific transilvană, adică cunoscută în toată această provincie și numai aici. E aceasta o dovadă obiectivă, absolut evidentă, că Transilvania n'a constituit niciodată o unitate diferențiată de celelalte regiuni românești, ci s'a înglobat întotdeauna în ansamblul românesc. Niciun oraș din Transilvania n'a format pentru România un centru puternic de atracție, nici Sibiu, cetate sesească, nici Clujul, cetate ungurească; din contră, Românii Transilvaniei au gravitat întotdeauna către compatrioții lor de peste munți, de cari li lega credința lor, limba lor, interesele lor economice și un sentiment de solidaritate neadormit niciodată.

„Granița politică trecea pe coasta Carpaților. Dar ea n'a fost niciodată linie de demarcație dialectală, și cu atât mai puțin a despărțit sufletele. Carpații au constituit întotdeauna trăsătura de unire, spinarea dorsală a poporului român, conștient de unitatea sa.”

Un alt prețios articol, al d-lui Augustin Caliani, tratează des-

pre învățământul minoritar din Ardeal.

E o splendidă icoană comparativă a tratamentului ce l-au avut școlile neungurești sub mugi, și a celui ce-l au așezat în România maghiară, completată cu exemple despre saboteajul ce-o încearcă n contra unității legi școlare românești, conducătorii bisericești și politici ai minorității maghiare. Articolul d-lui Caliani, fiind plin de date, ca să-l putem zuma într-o simplă recenzie, vom înfățișa cititorilor noștri amănunțime în numărul viitor.

D. G. Sofronie, prof. la cultatea de drept din Cluj, scrie despre „Scrisoarea Millerand” iar d. Zenobie Păclisanu o frumoasă statistică a românilor din Ardeal în sec. al 18-lea. Vom reveni și asupra acestui studiu.

Din însemnările deosebit bogate și felurite cari întregesc revista (ocupând 52 de pagini) reținem: „Politica minoritară în România, de S. D. (directorea revistei), Modificările legii despre învățământul secundar și minorații, „E posibilă revizuirea tratatului de pace dela Trianon?”, Arp. D. D. Roșca, prim-redactorul revistei, „Doi autori germani ale spre revizionismul maghiar”, Cornelii I. Codarcea, „Mica fantă a studenților și politicienilor vizionisti” de Grig. Popa, „Geografia din România și revizionismul unguresc”, apoi un mare număr de recenzii ale cărților oferite la tratatul dela Trianon și la mișcarea revizionistă, a rute în vremea din urmă.

„Revue de Transylvanie” apare în cele mai bune condiții tehnice pomenite până astăzi în Ardeal. Red. și ad-ția revistei: Cluj, Mico. 40.

Congres de presă

In zilele de 29 și 30 Septembrie are loc la Constanța congresul presei din provincie.

Populația Aradului la 1777

In secolul al 18-lea, la 1777, s'a făcut din ordinul episcopiei romano-catolice a Timișorii o statistică pe confesiuni a populației Aradului. Recensământul acesta a găsit în Arad 8153 suflete repartizate pe singurele trei confesiuni cunoscute atunci la Arad astfel:

„ortodocși români”:	5595
romano-catolici:	2434
israeliți:	124
adică în procente:	
„ortodocși români”:	72.59%
romano-catolici:	27.4%
israeliți:	0.01%

In statistica aceasta, pe care o reproducem după Istoria Aradului a lui Oto Lakatos (vol. II pag. 54) toți cei 5595 de ortodocși ce se aflau la 1777 la Arad (deci inclusiv sârbii) sunt trecuți drept români, o greșeală fi-

rește, care arată însă că recensentii au dat întâietate românilor majoritari, cu toate că ierarhia — și e vorba de-o statistică confesională! — le era sârbească.

Ca să se afle cu aproximație procentul românilor în această statistică, vom da indicațiile următoare: cu trei ani în urmă, în statistica nominală dela 1774, sunt la Arad 305 familii sârbești, în afară de alte vre-o 20 îndolnice; ar fi deci până la 1500 de suflete, cari trebuie scăzute din totalul de 5595 al ortodocșilor. După această statistică deci, avem la Arad la 1777 de două ori atâtea suflete românești, cât toți romano-catolicii împreună (nemți, unguri, etc.), și de trei ori cât sârbii, care ne dominau nu numai bisericește ci și în alte privințe.

Maghiarizarea Aradului

Din monografia „Arad szab. kir. város leirása”, Arad, 1913, p. 62—64, a lui Iuliu Somogyi:

„Societatea arădană. — Acea parte a cetățenilor arădani care deține azi cu mână sigură conducerea vieții culturale și materiale a orașului, cu toate că azi e deja cu desăvârșire ungurească, s'a constituit din elemente de multe feluri. In această privință dezvoltarea Aradului înfățișează în miniatură procesul de constituire al nației ungurești: puterea de asimilare a ungurilor, aplicarea ei spre cultură, energia ei vitală.

„In ultimele decenii ale sec. 18 Aradul nu era decât de puțin un oraș unguresc. Mai de grabă avea un caracter germano-sârbesc. Imigrarea fiind continuă, ungurimea se împământenește și ea aici în deceniile din urmă ale sec. 19. Imigrații sunt în cea mai mare parte meseriași: cismari, dulgheri, sumănari. Locuiau compact în partea orașului unde acum e Strada Ungurească (astăzi str. Episcopul Radu, — n. tr.); de aici și numele străzii. (Cf. Régmult időköl, Arad Közlöny, 1910 no. 12).

Aceste trei elemente: sârbii, germanii și ungurii au format de-

cenii dearândul câte o societate deosebită, despărțită una de alta.

„Un timp, supremația spirituală o exercitau sârbii. Masa era compusă din lucrători, țărani, precupeți, pilari și puținii industriași, dar erau mulți și intelectuali sârbi. Aveau preoți, medici, avocați, etc. distincți, cari exercitau o eminentă influență pe terenul administrativ. Mai târziu însă intelectuali sârbi s'au împuținat, afirmativ din cauza lipsei succesorilor de sex bărbătesc (cf. Istoria Kalmán: Arad magyarosodása, Arad Közlöny 1909 no. 295.), și cu încetul elementul conducător sârbesc a trecut alături de unguri.

„Nemții n'au năpădit orașul în roluri. Imigrarea și împământinirea lor a fost înecată. Grosul elementului german îl formau în cea mai mare parte urmași armatei din cetate, funcționarii camerali și administrativi și urmașii lor, și îndeosebi meseriași imigrați (cf. Kiss Ferenc: Arad vára; în Aradi Milleniumi naptár, 1896), cari au venit mai cu seamă după războaiele franceze (1815) și s'au stabilit în orașul sârbesc (Rácváros).

„Grosul ungurilor îl forma corpul funcționăresc județean, puținii proprietari unguri și meseriași amintii mai sus.

Maghiarizările de nume din Ungaria

Istoria Ungariei e povestea nesfârșită încă a bătăliei ce vrea să ntreacă proporțiile bouni. Sau, dacă vreți o altă asemănare, e povestea nesătului care ar vrea să nghită lumea toată.

Istoria aceasta milenară s'a resimțit mereu de două păcate originare. De puținătatea numerică a dominaților, și în contrast cu aceasta, de nesătul lor poftă de-a-și întinde stăpânirea cât mai despotice peste cât mai mulți. Ungurii presupusului Arpad nu erau, după evaluările istoricului lor Pauler, decât vreo 30 de mii, și aceia aproape numai bărbați, — în vreme ce popoarele dintre Alpi și Carpați numărau pe-atunci după evaluările aceluiași istoric circa un milion de inși. Deopotrivă cu anormalul lor sexualism turanic, situația aceasta îl condamna pe năvălitori la corciri până la necunoaștere, și-i silea la continuă acceptări de străini în sânul nației lor, fie că se numeau asimilare sau numai simbioză. Disproporția numerică dintre unguri și ceilalți, în loc să fi descreșcut cu timpul, s'a agravat prin răsăpatele colonizări și imigrări de peste hotare. S'au adăos la popoarele dintre Alpi și Carpați roluri după roluri de străini: cumanii, saxonii, rusneii, polacii, austrieii, sârbii, macedonenii, șvabii, bulgarii, evreii, dintre cari abia întâi au putut fi asimilați. La menținerea și la agravarea disproporției acesteia numerice a contribuit apoi despo-

tismul de castă. O vleață demotrică ar fi făcut-o pe Ungaria s'o găsească anul 1918 în cu totul altă situație decât aceea în care a găsit-o. În locul unei democrații — înțeleasă fie și măcar în sensul fraudulos de astăzi —, în locul unui egalitarism care să fi împiedicat desnaționalizările din lumea iubăgească maghiară și să fi atras lumea de rând a celorlalte neamuri, Ungaria a dus însă mereu o politică despotice de castă, în aceiași vreme în care nesătul său imperialism l-ar fi dictat o altfel de purtare. Epoca naționalistă a găsit-o astfel la o grea răspântie. Adevărat că evoluția istoriei n'ar fi crutat-o nici dacă ungurii săi își schimbau acum (după răscoala lui Horea și după răscoalele ce au mai fost) firea și purtările. Dar clasa dominantă maghiară nici n'a încercat măcar tardiva schimbare. În locul acestui schimbări, ungurii au adăos la despotismul de castă din trecut, care nici el nu era lipsit de șovinism rasist (se pot cita exemple cu nemiluita), despotismul ultrașovinismului național, care numai s'a sistematizat după dualismul dela 1867, dar începuse cu mult înainte de unirea Ardealului cu Ungaria. Sistematizarea de atunci a acestui despotism a dus apoi după abia câțiva ani dela legiferarea din 1868 a deplinei îndreptățiri a neamurilor ne-ungurești, la sistematizarea altor ungurizări forțate: a numelor, care și ea începe mai demult¹⁾.

tătenii cari să-și maghiarizeze numele nu putea fi oportună; îl era monarhiei indiferent sub ce nume mor pentru ea ne-maghiarii, în lupta ce frații ce veneau să-i elibereze. După război, după revoluție și după ocupația românească, Ungariei „mutilate” nu-i mai putea surăde o asemenea acțiune oficială, căreia iar fi căzut acum victime înedesebi evreii, neam prea odios în urma purtării lor din timpul revoluției și al comunismului, după ce fuseseră până atunci alinați în fel și chip în credința că vor submina pe cel de lege neungurească. În epoca aceasta deci, a întâilor ani de regim hortic, acordarea unui nume unguresc era socotită ca un mare privilegiu și se întâmpla numai arareori.

Noua acțiune de maghiarizare a numelor

Și iată că politica aceasta a Ungariei horticiste fu abandonată acum patru ani, după ce mai înainte fusese abandonat „numerus clausus” și se făcuse la Geneva mea culpa pe chestia evreiască. Ungaria s'a trezit subit că are la ea acasă prea mulți ne-maghiarii, ca să mai poată cere anexarea altora de peste hotare. O nouă „Societate centrală a maghiarizării de nume” fu înființată, sub conducerea cardinalului Seredy, și nu fără serioase motive, căci după cum s'a spus la adunarea ei de constituire, peste patru milioane — deci jumătate — dintre cetățenii „mutilatei Ungarii”, și trei sferturi din tre intelectualii ei, au nume ne-ungurești.

Noua acțiune oficială pentru maghiarizarea numelor n'a adus însă rezultatul scontat. Sau că oficialitatea n'a făcut suficiente presiuni, sau că onoarea acestei încadrări în națiunea maghiară nu prea ispășea, rezultatul a fost că anul trecut a trebuit pornită acțiunea de capo.

De data aceasta oficialitatea maghiară este prea serios angajată în lupta revizionistă, ca să se lase împiedecată sau prejudiciată de cei cărora nu le face onoare numele unguresc. S'a procedat deci energic, cu ordine răspicite, după ce întâi s'a pregătit terenul printr-o campanie de presă, dusă prin faimoasa „Magyarság” a opoziției agrariene.

Numele nemaghiare din armată

Campania pregătitoare s'a început cu un articol al lui Ștefan Milotay, directorul acestei gazete, intitulat „Soarte maghiară, nume maghiar” (Magyarság 7. V. 1933). Articolul reda reflecțiunile ce le impuseseră unu ofițer, care a reprezentat Ungaria la un concurs hpic din Bel-

gia, observațiunile unui ofițer neamț prilejuite de numele ne-ungurești ale concurenților Ungariei. „Ce fel de nație e nația aceasta maghiară? — întreba neamțul. Există de fapt o nație maghiară? Căci judecând după numele tuturor ungurilor ce l-am întâlnit întâmplător până acum, intelectualii unguri sunt exclusiv străini, înedesebi germani. Sunteți aici șapte, și patru aveți nume nemțești. Și dacă deschizi șematismul ofițerilor maghiari, constăți că aceeași e proporția numelor germane la toți, față de cel cu nume maghiare. Din ce și din cine constă atunci societatea maghiară conducătoare, dacă armata, care în toată lumea reprezintă chintesența respectivelor națiuni, voartă în proporția de 30—40% nume străine? Nicăieri pe lume nu mai există un asemenea caz! Ori, ce fel de nație poate fi nația care n'are o intelectualitate identică cu ea, ca nume și ca sânge? — Așa reproducea maiorul ungur observațiunile ofițerului german, și adăuga: „Ce-mi rămâne să fac? Să iau în locul numelui meu german cinstit, de care mă leagă o tradiție familiară, un nume ce nu spune nimic? S'o fac după șabloanele pe cari în edesebi evreii le-au ultracompromis decenii de-a rândul?... E îngrozitor! — La care directorul lui „Magyarság” răspunde că n'radevăr maghiarizările de nume s'au compromis, și face câteva considerații vrednice de reținut: Politica maghiară ar fi trebuit să impună încă dela 1867, când era ușor (mdal n. trad.), maghiarizarea numelor și n'armată și n'toate oficiile. Asimilarea era atunci ascendentă. Anul 1918 a adus desasimilarea. Nu numai în statele succesoare „dar nici aici în interior, nu mai există puterea de atracție și prestigiul ce l-au exercitat cadrele și posibilitățile Marei-Ungarii”. La aceasta se adaugă apoi redeșteptarea națională germană. Și conchidea Milotay: Să se facă maghiarizarea numelor, iar ofițerilor să li se dea ca distincție și un predicat nobilitar.

Articolul acestuia l-a urmat o lungă discuție prin presă, a cetățenilor candidați la metamorfoză, sau a celor cu nume ungurești, geloși de ortografia antică a numelor neașe. E de prisos să arătăm aceste multiple păreri; vom reține numai ce s'a spus în legătură cu românii: În „Magyarság” din 14 Iunie 1933, un cetățean cere ca înainte de-a se acorda cuiva un nume maghiar, să se cerceteze patriotismul petiționarilor și-al părinților săi, fiindcă la 1918 s'a văzut cum unii ce se numeau Ferencz, Csordas, Silvasi, Csaba, au devenit Ferenciu, Clordașiu, Silvașu, Caba.

numelui copii or, — cf. „Pesti Hirlap” 15 Noembrie crt.)

2.) Timbrul e de atâtea ori câte 2 sau 1 pengő, câți petiționarii majori sunt în cerere. Pe anexe se pune timbru de 30 fileri. Cel cu certificate de paupertate nu vor pune timbru nici pe petiție nici pe anexe.

3.) E de dorit să se indice în petiție trei nume, ca ministerul să aleagă dintre ele.

4.) Nu se permite schimbarea numelui străin cu un alt nume străin, cu nume formate în chip ne-unguresc, cu nume duble, cu nume istorice, cu nume nobilitate mai cunoscute, cu nume ortografiate în stil vechi (th. gh. eoe, ss, y), toate apanagii ale nobililor, sau cu nume prea frecvente.

5.) Funcționarii publici cu funcții pentru cari se cere cel puțin bacalaureatul, pot să ceară, dacă au vechimea de 15 ani și-au fost decorați pe front, un nume scris cu ortografia veche sau cu y în coadă, dar nici aceștia nu pot cere un nume cu ortografia de două ori veche (d. e. thy) cf. „Pesti Hirlap”, 27 VII. 1933.

Anunțând această ordonanță, „Pesti Hirlap” (26/VII 1933) adăuga:

„In școli și oficii publice se va începe o acțiune specială ca să se facă să dispară numele străine.”

În realitate, însă, „acțiunea specială” nu se mărginește aci, ci administratorii de piașă, notarii, instructorii de leventi fac presiuni și asupra simplilor particulari. Dovada între altele, același anunț din 26/VII 1933, al lui „Pesti Hirlap”, în care se spune că autoritățile vor trebui să sprijinească din oficiu maghiarizarea numelor, raportând din șase în șase luni despre mersul acțiunii, și apoi că se primesc și petiții colective, prezentate de societăți, și școli, sate, autorități. petiționarii având numai su iscălească.

Dovezi despre silnicia cu care se fac maghiarizările de nume

Despre impunerea maghiarizării numelui, avem următoarele dovezi prețioase:

În școala Urmanczy Nandor a publicat în „Pesti Hirlap” din 18/XI 1933, sub titlul „Educație patriotică”, un prim-articol în care arată că dirigintele de clasă loșif Tamas dela școala superioară de comerț din circ. II. din Budapesta a maghiarizat în toamna anului 1933 numele tuturor celor 60 de elevi ai clasei sale.

Directorul școlilor din Szazados ut (Bpsta) a convocat pe părinții elevilor la o constatăre ca să le ceară să-și maghiarizeze numele (cf. Budapesti Hirlap”, 21. XI. 1933).

În Buda-Veche s'a ținut în Decembrie a. tr. o conferință a unuia Ștefan Somogyi, ziarist, conferință oficială la secția de maghiarizări de nume a ministerului. După conferință directorul liceului real de-acolo, Bela Gajda, a adus la cunoștință că la școala sa se vor face în viitorul apropiat 200 de maghiarizări de nume (cf. Pesti Hirlap, 13. XII. 1933).

La poștă Direcția Generală a poștelor a dat la 5 August 1933 un ordin circular către slojbași, să-și maghiarizeze numele. Le face concesia să nu anexeze certificate de cetățenie, fiind de-ajuns să spună că „după cea mai bună cunoștință a lor sunt cetățeni maghiari” (cf. „Budapesti Hirlap” din 6/VIII, 1933).

La poliție: Chestorul Capitalei, Tiberiu Ferenczy, a dat încă din Iunie o circulară către subalterni, arătându-le că e de (Continuare în pag. 4)

In Ungaria de ieri

Maghiarizarea numelor a devenit sistematică dela 1880, când s'a înființat la Budapesta — pentru promovarea ei — o societate „nume”. „Societatea centrală de maghiarizări de nume”, cu filiale în toate părțile țării²⁾.

Apăruseră în aceeași vreme în toate provinciile și orașele heterogloate ale fostei Ungarii societăți șoviste și societăți de propagare a limbii maghiare, și în frunte cu „Emke” din Ardeal, cu „Kölcsy” dela Arad care și-a trădit copilăria ca filială a demonicel „Emke” cu „DMKE” din Banat, cu „FMKE” din Slovacia, toate societățile acestea s'au lutat la întrecere s'aducă la sânul nației ungurești „ungurii de-o coroană”, cum se numeau cei cu nume maghiarizate până n'au trecut când „Budapesti Hirlap” (27 VII 1933 li-a dat denumirea nouă: „filléres magyarok”).

Astfel, încă la 1884, Societatea din Timșoara pentru propagarea limbii maghiare s'a opucat prin strădănuța n'edesebi a lui Arpad Varjasy, să maghiarizeze numele copiilor din școli și pe ale părinților lor, și nu s'a mulumit c'a pus oficialitatea locală să maghiarizeze numele tuturor opilor din azilul Timșorilor ci a făcut intervenții la guvern să e procedeze la fel în toate azile de copii (cf. „Alföld” din Irad, nr. 244 din 21. X. 1884). nfiativa si-a avut efectul. Încă de atunci, nu li-a mai rămas ieșilor orfanți sau lăpdași din

azilele de copii nici măcar amintirea numelui de-acasă. Dar despre acest capitol, al maghiarizării din azilele de copii, se cuvine să vorbim cândva mai amănunțit.

Maghiarizările Societății „Emke” la căile ferate.

Societatea „Emke”, pe care Eugen Rakossy o botezase „Întăiul între noi Arpați cuceritori de țară”, și-a înființat la 1887 o comisie specială pentru maghiarizări de nume, și după ce la 1909 pomenita „Societate centrală pentru maghiarizarea numelor” s'a dizolvat, a luat ea conducerea acestei acțiuni odioase. Nu vom stăruia asupra jertfelor ce le-a făcut plătind cheltuielile celor ce-și maghiarizau numele, dar se cuvine să insistăm asupra silnicilor la cari s'a dat. Astfel, pornind la 1896 — în anul pretinsului mileniu — o acțiune n'tot Ardealul pentru maghiarizarea numelor, a făcut de nu s'a mai tolerat la căile ferate niciun slojbaș care nu era dispus să-și schimbe numele pe ungurește. „În urma sfatului și prin intermediul lui „Emke” — spune în albumul comemorativ al acestei societăți faimosul ei secretar Sandor Iosif — direcția pentru Ardeal a căilor ferate maghiare a dispus și din partea sa, prin ordin maghiarizarea numelor³⁾.

Încă era epoca în care guvernele maghiare umbiau cu șoșeli și momeli după partidele naționalităților; impunerea schimbării numelui n'a încetat însă la căile ferate și la alte oficii niclodată. În timpul războiului apoi, acțiunea oficială a captărilor de ce-

¹⁾ Ibid. 110.

²⁾ Ibid 311—V, și p. 106, 180, 187.

³⁾ cf. Ibid. p. 62, și 311.

⁴⁾ Ibid. 138.

In Ungaria de azi

Acțiunea oficială fățișă a captrilor de cetățeni cari să-și ogurizeze numele se domolise din anul 1910—1913, poate fi-

Indcă era epoca în care guvernele maghiare umbiau cu șoșeli și momeli după partidele naționalităților; impunerea schimbării numelui n'a încetat însă la căile ferate și la alte oficii niclodată. În timpul războiului apoi, acțiunea oficială a captărilor de ce-

Ucizuri pentru maghiarizarea numelor

În toată această discuție s'a început apoi noua acțiune oficială de maghiarizare a numelor.

La 1 Iulie 1933 (cf. „Pesti Hirlap” din 26 VII 1933 guvernul a redus dela 20 de pengő la 2 pengő pentru cetățeni, și la un pengő, pentru slojbași publici și pensionari, timbrul petițiilor de maghiarizare a numelor.

Pela mijlocul aceluiași luni (cf. „Pesti Hirlap” din 14. VII 1933) ministerul armatei a adăos la un recent ordin de zi, prin care se n'adeamnă ofițerimea să-și maghiarizeze numele, autorizația ca acei cari au fost decorați pe front sau au stat în armată 15 ani, să-și ia un nume cu y în coadă, adică un nume nobilitar,

în loc de unul cu i, rezervat lui-mei de rând.

La sfârșitul lui Iulie, pus la cale de Societatea de maghiarizări de nume, ministerul de interne a dat un ordin, prin care dispune următoarele:

1.) Pot cere maghiarizarea numelui cel cu nume ne-unguresc și cel cu nume maghiare de bațocură sau prea frecvente. Nevestele și nevestele divorțate sau văduve nu pot cere schimbarea numelui de după bărbat⁴⁾, iar numele de fată și-l pot schimba „de regulă” numai văduvele și numai dacă nu s'îndreptățite să poarte numele bărbatului. (Văduvele pot cere maghiarizarea

Dela moaștele Sfântului Ștefan la statuia lui Francisc Rákoczy II.

Comemorarea din anul acesta a înălțării regelui maghiar (așa-zisa săptămână a Sfântului Ștefan, vestită 'n lume și 'n țară pentru lămuririle iredentiste ce se înscenează cu prilejul ei) a prilejului inițiativă de care e foarte cu cale să ne ocupăm.

Regentul Horthy a invitat, de altă parte, pe generalul Gömbös, să apeleze la cetățeni ca să contribuie cu mic cu mare la ridicarea unei statuii lui Francisc Rákoczy al II-lea, exilatul dela Rhodosto, ca să poată fi desvelită la anul.

N'ar fi nimic deosebit în inițiativa aceasta, dacă n'ar fi fost precedată de anumite lucruri ciudate, dela care se caută să se

abată prin ea atenția cetățenilor.

Inițiativa regentului e deci o inițiativă cu cântec. Ea vine după o grozăvie de mare zăvălă ce-a pricinuit-o între protestanți și între catolici cultul moaștelor înălțării regelui maghiar, și anume vine să dea o satisfacție protestanților, angajându-se țara întreagă, deci inclusiv catolicii, și anume tocmai cu prilejul comemorării catolicului Ștefan I-ul, să ridice o statuie unui principe din clasa înversunașilor principi protestanți ai Ardealului. (În treacăt fie zis, inițiativa regentului Horthy ne vizează și pe noi: demonstrațiile ce vor avea loc anul viitor în amintirea lui Rákoczy, vor fi și o demonstrație care vizează Ardealul I)

Conflictul dintre catolici și protestanți din pricina moaștelor lui Ștefan I-ul

Gâlceava a pornit dela dogmă și dela mâna dreaptă a Sfântului Ștefan, care e purtată de mitropolitul primat al catolicilor în fruntea procesiunii ce se face la 20 August la Budapesta în amintirea înălțării regelui unguresc.

Protestanții nu recunosc sfînșii și moaște ale sfînșilor. Deci nu-i nicio mirare că conflictul a izbucnit, de mirare-i numai că n'a izbucnit mai demult.

O condamnare cu mare răsunet

Harja s'a pornit dela un articol al preotului reformat Ludovic Nagy din Torzsa, publicat sub titlul „Fetiș național” în n-rul din Sept. 1931 al revistei „Kalvinista Szemle”. Autorul critica vehement procesiunea ce se face la 20 August în cinstea Sfântului Ștefan, și o numea „idolatrie groșieră”, „adevărat fetișism”. Pentru cuvintele acestea a fost dat din oficiu în judecată, și condamnat în anul trecut la 8 zile închisoare și 300 de pengő amendă, „pentru lăse-nașune comisă prin insultarea unui sentiment patriotic bazat pe o tradiție națională seculară” (Cf. „Magyarság”, 17 VI 1933).

Condamnarea aceasta a avut un răsunet enorm.

Presbiteriul reformat din Dobrișin s'a întrunit sub președinția episcopului Baltazar și a dat următoarea proclamație: „rugăciunea către oricine altcineva decât către Dumnezeu: către oameni vii, către spirite, către morți, către moaște sau obiecte este idolatrie, și ca atare se opune frontal legii dumnezeiești și uneia dintre principalele dogme creștine”. Proclamația presbiteriului spune apoi, că „sentimentul național și iubirea de patrie sunt calități cu mult mai ideale ale sufletului, decât să poată fi înșoșite printr-o concordare a lor cu adorarea unor obiecte”. „Not — încheie proclamația — nu vedem consacarea sentimentului patriotismului în moaște care și de altfel sunt de o credibilitate nesigură (vrea adică să spună că nu-s autentice)

cel — n. tr.), ci în păstrarea comună, cu pietate și cu recunoștință, a memoriei jertelor și gloriei figurilor mari ale istoriei noastre”.

Tot atunci s'a întrunit consiliul eparhiei reformate a Budapestei, și a adus hotărârea aceasta:

„Declarăm că:

„Conform celor zece porunci ale lui Dumnezeu și sensului înțeles Scripturii și al credinței seculare, adorarea, cinstirea religioasă, implorarea oricăror obiecte fără viață și deci și a **moaștelor** Sfintei Drepte (a lui Ștefan I-ul, — n. tr.), o recunoaștem și noi, dimpreună cu toți creștinii ce stau pe baza evangheliei, ca pe o idolatrie, și ne vom feri de-așa ceva înoldeauna pentru mântuirea sufletelor noastre. Niște moaște declarate rom-catolice, chiar dacă altminteri sunt o amintire istorică cinstită, nouă, reformatorilor, nu ne poate fi niciodată simbolul națiunii sau statului maghiar”.

Proclamația protestează în încheiere în contra cuvintelor ce le-a rostit la judecată procurorul, socotindu-le propagandă pentru legea catolică.

La fel — și tot atunci — au protestat în contra condamnării lui Nagy studenții Academiei protestante și Asociația generală a studenților protestanți, spunând că „nu vor recunoaște niciodată ca piatră de 'ncercare a adevăratului protestantism rugăciunea către Sfânta Dreaptă” (Vezi toate cele de mai sus în „Budapesti Hirlap”, 25 II 1933).

Procesul unui preot catolic

Ca urmare, preotul catolic Anton Pezenhoffer a scris în contra protestanților un articol, numindu-i „păgâni”. A fost dat și el în judecată, dar a fost achitat. (Cf. „Budapesti Hirlap” 21. I. 1934).

Alt preot protestant condamnat

Lui Pezenhoffer și judecătorilor lui Nagy li-a răspuns preotul

Ștefan Szabo din Miskolc, prin „Református Egyház Értesítő” și printr-o broșură intitulată „Istoria aventuroasă a Sfintei Drepte”. Szabo protesta că s'a putut pronunța justiția într-o chestiune care e numai de competența unei comisii mixte de savanți, deoarece **nu e sigur că dreapta zisă a sfântului Ștefan este autentică, și deoarece istoria moaștelor multe exorcherii făcute cu așa-zisele moaște.**

Revista și broșura au fost confiscate, iar autorul dat în judecată tribunalului din Dobrișin. La judecată, acuzatul a fost foarte dărz. L-a acuzat pe procurorul care a făcut rechizițiul lui Nagy că a insultat religia calvină, și a spus că tot așa nu se poate ruga cineva Sfintei Drepte, cum nu te poți ruga la trîmbița lui Lehel sau la coroana lui Bocskay. A citat apoi pe împăratul Iosif al II-lea, care a pus următoarea rezoluție pe o pelișie ungurească referitoare la procesiunile în amintirea Sfântului Ștefan: „Dacă ungurii vor să se roage la Sfântul Ștefan, roage-se sufletului lui glorificat, și nu unei bucăți de os de origine incertă”.

Procurorul a răspuns la această apărare, că trebuie socotit ca o circumstanță agravantă că acuzatul a venit cu instigația sa să învrăjbească pe unguri tocmai în momentul când chestiunea revizionistă le reclamă mai multă unitate.

Apărarea a răspuns: „Revizuirea nu ni-o va aduce faptul că ne vom ruga Sfintei Drepte pentru învierea Ungariei, ci dacă ne vom ruga lui Dumnezeu”.

Tribunalul l-a condamnat pe Szabo la o lună închisoare, suspendându-i pedeapsa pe trei ani de probă. (Cf. „Pesti Hirlap”, 24 I 1934).

Intervine regentul

Sentința aceasta — în contra căreia conventul episcopiei reformate din Budapesta a protestat la fel ca 'n contra condamnării lui Nagy (Cf. „Pesti Hirlap”, 31. I 1934) — a provocat o mare agitație în rândurile protestanților.

Ca să îndulcească conflictul dintre cele două confesiuni dominante (una dominantă prin număr și putere, iar cea protestantă prin faptul că guvernul postbelic al Ungariei, cu regentul Horthy dimpreună, sunt din rândurile ei), regentul și guvernul au venit de ziua Sfântului Ștefan cu ideea ridicării unei statuii principelui Rákoczy, urmând să fie desvelită în săptămâna din anul viitor a Sfântului Ștefan

Abonamente:

Pe un an 160 lei
Pe șase luni 90 lei
Pentru autorități, instituțiuni, întreprinderi 600 lei.

Maghiarizările de nume din Ungaria

(Continuare din pag. III.)

datoria lor patriotică să-și maghiarizeze numele (cf. Pesti Hirlap din 22/VI). Același chestor a dat apoi în Septembrie o nouă circulară, prin care dă un ultim termen subalternilor să-și maghiarizeze numele până la 31 Oct. (cf. „Magyarság”, 29/IX, 1933).

La primărie: La Rákospalota, precum s'a arătat de către consilierul Negyedi Szabo Bela în ședința din 12. XII. 1933 a consiliului județean (cf. „Magyarság”, Pesti Hirlap, Budapesti Hirlap, toate din 13. XII. 1933), se dau certificate de identitate numai celor cu nume maghiare. Consilierul Negyedi a citat cazul ca să-l dea ca exemplu (într-o altă oarășă Uj Pest, dintre ai cărei cetățeni 420/0 sunt cu nume străine), și ca să ceară prefectului să intervină la minister să se accelereze formalitățile maghiarizării numelor.

La primăria din orașul Nagy Kőrös: Consiliul municipal a hotărât la propunerea primarului Dezső Kazmer că se vor înscrie pe viitor în registrele de cetățeni ai orașului numai cei cu nume maghiare (cf. Pesti Hirlap, 13. XII. 1933).

La primăria Budapestei: „Pe vremea când era ministru de interne (sub Bethlen), Scitovszky socotea o favoare să acorde cuiva un nume unguresc, acum oricine poate căpăta această favoare pentru un pengő, ba la unele întreprinderi ale Capitalei se pretinde subalternilor sub sancțiunea concedierii, să-și ungurizeze numele” (Din cuvântarea ținută de Carol Peyer în ședința dela 13 Nov. crt. a consiliului comunal al Budapestei, cf. „Pesti Hirlap” 14/XI. 1933.)

La armată: În aceeași amintire dare de seamă a sa dela 14 Nov. 1933 despre ședința dela 13 Nov. a consiliului comunal al Budapestei, „Pesti Hirlap” scrie:

„Social-democratul Carol Peyer a vorbit despre cuceririle ce se văd în legătură cu maghiarizarea numelor. Ar fi foarte impunător — spunea — dacă fleșo care Goldzliher și Grunzweig și-ar schimba numele cu acela de Gömbös. Cineva, al cărui nume se începe cu B, și-a cerut în urma poruncii de sus maghiarizarea numelui și solicita numele „Bömbös”, drept ce a trelăzi l-au și scos la pensie.

Oratorul a fost ascultat înătr-o tăcere penibilă, acum însă mai mulți au întrebat, unde s'are întâmplat cazul?

Primarul Liber a arătat în surdina, că s'a întâmplat la horezilor.”

Adevărat că a doua zi „Pesti Hirlap” a dat o rectificare, arătând că primarul Liber n'a spus acea vorbă. Cât contează însă desmintirea pedepsei dată ofițerului care a îndrăznit să-și bată joc de Gömbös și de maghiarizările lui, e lesne de apreciat chiar dacă n'am ști că „Magyarság” care a publicat la fel în amintirea dată de primarul Liber lui Payer, a refuzat de-atunci și până astăzi să publice vreodată o rectificare.

La căile ferate: În urma poruncii ce s'a dat ca să-și maghiarizeze numele toți din personalul Măv-ului, ziaristul Somogyi a arătat într-o conferință despre maghiarizarea numelor ce a ținut-o șefilor de grupe dela Măv, concentrați la conferința aceasta, din toată țara, că și-au maghiarizat numele până atunci (Febr. 1934) opt mil de inși, dintre cei 15 mil de slujbași cu nume nemaghiare ai Măv-ului. (Cf. Pesti Hirlap, 23. II. 1934) Le

Nume românești maghiarizate: B-pesti Hirlap din 26 Sept. crt. arată că inginerul silvic Ilia Valach din Kőrmend și-a luat numele de Vendrő.

„Pesti Hirlap” din 24. I. crt. anunță că diaconul George Sinfka din Kiskunmajsa și-a luat numele de Aczel.

Răsfoind revistele

Scrisoarea Millerand

Eleganta revistă „Familia” dela Orade, readusă asă primăvară la viață în condiții tehnice și interne mai mult decât strălucite de ziaristul și scriitorul M. G. Samarineanu, publică 'n numărul său din urmă (al 4-lea, Iulie-August) un foarte judicios articol antirevizionist al d-lui prof. univ. G. Sofronie, intitulat: „Un document antirevizionist: Scrisoarea Millerand (din 6 Mai 1920)”. E vorba deci despre documentul cu care revizionistii unguri fac un enorm lapaj în broșurile și publicațiile lor de propagandă, prelinzând că li s'a făgăduit prin scrisoarea Millerand, care însoțea tratatul de pace, o revizuire teritorială, care nu s'a mai produs și la care au deci tot dreptul.

D. G. Sofronie citează părțile incriminate ale scrisorii, în care se spune: că dacă la conferința păcii s'au făcut unele injustiții de detaliu în determinarea frontierelor, se oferă posibilitatea unei rectificări, la cererea adresată de vr'una din părți Societății Națiunilor. Revizionistii unguri se leagă numai de acest amănunt, atribuindu-i că ar lăsa deschisă posibilitatea de a se atinge 'n întregime sa tratatul de pace, și nu numai în unele puncte ale roilor frontiere. Ori, arată (citând) d. Sofronie, scrisoarea Millerand precizează în partea sa pe care ungurii nu o reproduc niciodată, că:

„Nu fără adânci reflexiuni, puterile Aliate și Asociale au hotărât de a nu modifica niciun punct clauzele teritoriale în condițiile păcii. Dacă ele s'au hotărât la acestea, este pentru că s'au convins că orice modificare a frontierelor fixate de ele ar trage inconveniente mult mai grave decât ceea ce denunță de legea maghiară. Studiul la care ele s'au dedat, nu a făcut decât altfel decât să confirme concluziile la cari Puterile Aliate și Asociale ajunseseră anterior, prin examinarea documentelor de ordin natural, care pot să fie invocate în sprijinul tezei ungare; pe baza acestor concluziuni, au fost tratate frontierele descrise în condițiile pe pace, care v'au fost remise”.

E deci mai mult decât concludent, că scrisoarea Millerand, către unguri nu pune în vedere decât mici deplasări de teritoriu pe punctele de frontieră. Deplătările acestea s'au întâmplat: Făgăduința făcută ungurilor prin scrisoarea Millerand s'a împlinit, cu prilejul ulterioarelor deplasări de frontieră de acum mai deceniu, când Ungaria a rămas căpătat dela Cehoslovacia 861 km². Din teritoriul românesc s'a resilituit nimic, deoarece o misiunea respectivă nu a făcut nicio propunere de modificare, găsind în totul întemeiată delimitarea prescrisă prin tratat. Ică;

Scrisoarea Millerand nu este deci un document care poate fi pus deurgur în discuție, ci a devenit un document istoric.

Un manifest grosolan

Faimosul organ al Ligii Revizioniste „Pesti Hirlap” s'a schitat iarăși așa cum numai un oficios revizionist maghiar o poate face, de îndatoririle neustorești ce i le impun subvențiile secătuitului tezaur al Ungariei.

A fost deunăzi la Budapesta un nou congres internațional, al juriștilor, și „Pesti Hirlap” a făcut și de-astă dată ceea ce a făcut anul trecut după congresul internațional al presei, au alțedăți după altfel de congrese internaționale: de dată ce s'au rostit cuvântările de închidere a congresului, s'a repezit la congresiști cu o înundă tipăritură franțuzească, emțească și englezească, pe care apoi a reprodus-o pe unurește în fruntea numărului din 11 crt., sub titlul „Drept internațional — dreptate internațională”.

Manifestul lui „Pesti Hirlap” începe exact la fel cu cel din anul trecut în mâinile ziareților străini (dovadă că-i tare puțină criza de inspirație în facția oficiosului Ligii Revizioniste), și anume:

„Spune că a făcut până ținut congresul ca să nu calce pericolul ospeticii, dar acum când congresul e sfârșit, nu-l poate împiedica nicio regulă de bonon să pună în mână congresiștilor manifestul incalificabil. Le atrage deci atenția, să-și a seamă în drumul lor spre pașnică, că Dunărea nu mai e la mijlocul țării, ci-i graniță între Ungaria și Cehoslovacia, și să știe că dela Dunăre în colo sunt unguri ca și dincoace, în Ungaria, și că tot așa sunt unguri în spatele tuturor granițelor. Oculesc de-alungul granițelor trianțonice — continuă pamfletul asta — peste un milion și jumătate de unguri, în continuitate geografică și într'un trunchi lingvistic cu ungurii din Ungaria”.

Le bagă apoi în cap congresiștilor că în total au fost rupți la Ungaria trei milioane și jumătate de unguri (cu alt prilej m arăta cum variază din an în an în anotimp și dela gazeta gazeta cifra acestor unguri).

Pamfletul se războiește apoi cu statele succesoare, cari spun că revizionismul înseamnă război. «Domnilor! Cu curată conștiință a oamenilor calomniati pe nedrept. Vă declarăm: acuzația aceasta-i nedreaptă!» Apoi în alineatul următor: «Domnilor! Vrednici de cinste savanți ai dreptului internațional! Vă va interesa să știți, că de când e lumea lume, Ungaria-i întâiul stat care-și caută pe cale pașnică, prin mijloace pașnice, pe baza principiilor internaționale moderne de drept cari alcătuiesc spiritul Societății Națiunilor, repararea crimelor ce s'au comis în contra ei».

Așa glăsuiește pamfletul legradist. Expressis verbis. Ca apoi să explice cum e povestea cu crimele, și- apoi cu mijloacele pașnice:

Debitează pe-o întreagă coloană că Ungaria a fost judecată la canferința de pace în lipsă (se pot face la Budapesta și-astfel de afirmații, după ce s'au putut falsifica «din interes patriotic» francii francezii!), apoi rezumă instigațiile și minciunile din sumedeniile de broșuri de propagandă ale editurii «Pesti Hirlap»: că prin tratatul de pace statele succesoare s'au obligat să dezarmeze, dar n'a dezarmat decât Ungaria, care n'are astăzi decât un soldat în fața a 16 soldați și-a tancurilor, tunurilor, avioanelor și celorlalte armamente ale vecinilor; că «trei milioane și jumătate de unguri din statele succesoare trăiesc sub o astfel de teroare fizică și morală, cum nici nu și-o pot închipui fericirii cetățeni ai statelor culte apusene»; că la conferința de pace, înfrunită pe baza principiului wilsonian al liberei auto-determinări a popoarelor, s'a refuzat cererea Ungariei de a se face plebiscit (pentru Appony și pentru Ungaria sa adunările dela Alba-Iulia, Mediaș, Neoplanta și Turoș-Sămărtin n'au fost plebiscit!) și că «tratatul dela Trianon e și n'această privință mai rău, mai sălbatic și mai neuman decât tratatul de pace dela Versailles sau decât cel dela St. Germain». Mai spune manifestul negu-

storului de hârtie iredentistă Legrady un lucru pe care i-l vom desmînji în coloanele acestea cu probe ungurești: că pensionarii din Ardeal și din celelalte «teritorii ocupate» au fost nevoiți să se refugieze în Ungaria, și fiindcă statele succesoare refuză să-i plătească, pensile lor deschilbrează bugetul statului maghiar. Nu-i vorba, firește, de pensionarii fără jurământ cari au fost introduși acum câțiva ani în bugetul statului român. Ci de ceilalți, repatriați în anii 1919—20. Vom dovedi că n'au plecat «refugiindu-se», ci chemați de oficialitatea dela Budapesta, care socotea că statele succesoare se vor prăpădi fără dănsii.

Manifestul d-lui Legrady le cere congresiștilor să controleze dacă cele spuse n'înrânsul sunt adevărate sau ba. Să presupunem că niște juriști serioși cum vor fi fost congresiștii dela Budapesta, nu-s din stofa din care au fost unii dintre participanții congresului internațional al presei, cari ajunși acasă și-au pus semnătura pe articole de fabricație budapestană, — ci vor ști să controleze, sau dacă nu, să facă.

Nu poți să identifice nația maghiară cu Ștefan Tisza

Desvelirea din anul trecut a statuii dela Budapesta a lui Ștefan Tisza a avut un epilog în fața justiției, din pricina unui articol al lui Zoltan Nyisztor, consilier al Sfântului Scaun, publicat în «Magyar Kultura» sub titlul: «Falsificări de istorie prin statui».

Autorul găsea că guvernele maghiare postbelice nu fac altă prin statuile ce le ridică, decât propagandă confesională, și anume protestantă, în dauna catolicilor. Astfel e cazul cu statuia lui Kossuth, a fostului ministru Nagyatády Szabo, a contelui Tisza.

Dat în judecată pentru lésenafiune, Nyisztor a fost achitat, precându-se n' sentință cnvintele că nația maghiară nu poate fi socotită identică cu contele Ștefan Tisza.

Două romane istorice ungurești

de Dr. Ilie Dăianu

În primăvara anului au apărut două romane istorice ungurești, cari merită și atențiunea noastră. Iată pentru a cunoaște mentalitatea concetățenilor noștri maghiari — fiindcă autorii ne sunt ambii concetățeni — și pe urmă pentru a lua pilda bună ce se poate lua dela concetățenii noștri de altă limbă. La noi se scriu prea puține romane istorice, deși trebuie să recunoaștem, că tot istoria și evocarea trecutului hrănește mai bine conștiința dreptului generațiilor de azi. Frustrații Ungurilor dela noi își dau seama de această putere de educație, și o aplică destul de des.

Acest serviciu sunt menite a-l face și romanele de cari ne ocupăm: „Országeplő” („Intemeietor de țară”), de Carol Koos, și „Toldoskirdály” („Regele vizionar”), de Alexandru Makkay, vladica reformatorilor din Cloj.

Amândouă aceste cărți, datorite cercului „Szépmíves Céh” dela Cluj, de sub conducerea contelui Nicolae Bánffy, s'au tipărit la Budapesta și au avut cel mai mare succes de librărie, și în Ungaria și la noi. O dovadă mai mult de libertatea ce o au concetățenii maghiari în România, dacă ei, fruntași și scriitorii de al lor, pot da opere de superlitate literară, neatinsă, sau neîntrecută de scriitorii din Ungaria.

„Intemeietor de țară” a lui Koos, se ocupă de sfântul Ștefan, întâiul rege al Ungurilor, prezentând opera și viața lui într'un chip artistic literar. Scris într'un limbaj arhaic, face accesibil publicului un sujet național unguresc, altfel destul de perimat, care ușor ar putea să fie dat uitării. Astfel ținta cărții este ușor de înțeles.

„Regele vizionar” al vladicii Makkay este regele Bela IV, care a stăpânit în anii 1235—1270. El își petrece tinereța în Ardeal, ca într'un exil, dat de tatăl său Andrei II, cu care ajunsese în conflict din cauza căsătoriei. Astfel el a îndrăgit Ardealul, a ajuns în contact cu Cumanii, pe

cari l-a încreștinat și l-a atașat Ungurilor.

Opera vladicii, mai voluminoasă decât a jubilarului literat Koos, care împlini în acest an al 50-lea an al vieții, e și mai dezvoltată și mai îngrijită. Are maniera preferită, de a prezenta faptele condensate în jurul câte unui tablou, în loc să le enareze în chip cronologic. Așa, chiar la început ne prezintă pohnodul unei cete de prizonieri aduși dintr'o expediție în contra Bogumililor... Dintre robii biciuiți ca să le calea priu noroi, cade leșinată o fată, pe care o găsește seara un Secul ce trece cu carul pe acolo, și de milă, neavând copii, o ridică din noroi, o ascunde sub coviltirul căruțel sale, și o duce acasă...

Relev acest episod, pentru că din el răsare mai târziu o idilă de dragoste și o urmă de romanticism în Ardealul de atunci, după romanclerul nostru. E însă numai o floare literară, care nu interesează aci.

E de relevat anume, că în romanul lui Koos nu e nici o urmă, nici o pomenire, nici măcar vreo aluzie la Românii. Sunt pomenite fel de fel de populații, creștine și păgâne, cu cari Ungurii regelui Ștefan vin în contact, dușmănos sau prietenos, dar — Românii nu există, în acest roman, nici ca pomenire.

În schimb în romanul vladicii Makkay li se dă un colțor de loc, pentru a vedea, că existau undeva alături de Secul. Pe tema lor se creează un episod idilic, din care se vede, că fata mântuită de bătrânul Secul era o româncă. Adoptată, ea trăiește între Secul, se acclimatizează cu el, ar vrea să se mărite cu un Secul, dar nu e primită, spre supărarea ei.

O cunoaște însă Ion, clobanul oilor badii Aron, tatăl ei adoptiv, și el o îndrăgește. După moartea lui Aron, rudeniile o scot pe Agnița din casă, ea desperată vrea să-și facă sfârșitul, într'o peșteră cu pucioasă, dar Ion e în urma ei, e mântuit și o ferește luându-o de soție.

(Continuare în pag. 6)

Uptă pentru maghiarizarea bisericii ort. din Ungaria

— Istoricul episcopiei avortate a Senteșului —

Rezumatul foiletonului din numărul trecut:

S'a arătat întâia fază a acțiunii ce lue în Ungaria hortistă prin unelte state, certate și cu legile lumesti, ru maghiarizarea bisericii ortodoxe. S'au proclamat autonome, scoase de sub puterea vladicii sârbi de Buda, o seamă de parohii, mai multe de origine macedonă; apoi preotul Ștefan Németh Senteș, trecut dela romanici la ortodocși ca să poată alegeături cu o evreică, a fost puntrunească pe preoții «emancipat» într'un sinod, și să se aleagă ca; iar pentru orice eventualitate, neplăcută, ministrul de culte a rat de ochii lumii din statele e, că nu recunoaște hotărîrea lui.)

Tratatul guvernului maghiar cu patriarhul din Constantinopol

La 6 Mai crt., în numărul 102 al lui „Pesti Hirlap”, a apărut ca urmare la toate acestea un prim-articol al d-lui Herceg Ferenc, președintele Ligii Antirevizioniste, intitulat „Unguri greco-orientali”.

Se începe acest articol al șvabului renegat dela Vârșet așa: „Nu-s mulți în țară (acești unguri greco-orientali, — n. n.), în total sunt vreo 70 de mil. Da-s unguri! În statele vecine se extirpează așa de fără milă tot ce-i unguresc, deci dacă nu de alta, cel puțin pentru asta trebuie să

cultivăm și cea mai mică viață maghiară ce înmugurește și întărește poporul nostru”.

Urmează deci o justificare a «emancipării» acestor foarte-unguri, și apoi chestia dela Senteș. „La Senteș au ținut un sinod și și-au ales un episcop în persoana unui preot a cărui pregătire canonică a recunoscut-o (? — n. n.) patriarhul de Constantinopol. Guvernul maghiar a constatat însă că sinodul electiv s'a întrunit prin călcarea condițiilor legale, și a declarat alegerea nulă. Guvernul a avut dreptate când s'a pus pe punctul de vedere, că în anarhia ce s'a întronat în dreptul public și bisericesc în bazinul Dunării, Ungaria trebuie să stea neclintită de partea ordinii juridice” (sic!).

S'ar părea după aceasta, că guvernul maghiar a fost mereu consecvent cu declarația citată a ministrului de culte Homan. Dar după ce mai istorisește «emanciparea» ortodocșilor dela Se-

ghedin, Herceg Ferenc spune în final:

„Guvernul studiază de ani de zile chestiunea (chestiunea bisericii ortodoxe «maghiare» — n. n.), și după cum se zvonește a și tratat cu patriarhul din Stambul, care ar fi foarte bucurat să se inflițeze în Ungaria o biserică ortodoxă sub jurisdicția sa, dar tratativele încă nu-s terminate.

„Ni se pare — futechele președintele Ligii Revizioniste — că e supremul timp să se aranjeze această chestie. E nu numai o chestiune de prestigiu pentru guvernul maghiar, ci o chestiune de onoare pentru toată ungurimea”.

Recunoașterea lui Németh de către patriarhul din Antiohia

La 13 Iunie crt. ziarul „Magyarság” a publicat din Ierusalim, datată dela 31 Mai, o scri-

soare a unui Rudolf Gábrriel care a făcut senzație și a iscat protestele ce au dus la caterisirea pseudo-episcopului și la dezavuarea lui de către guvernul maghiar.

Scrisoarea are o introducere redacțională în care se spune, că „în Ungaria ciuntită își pot avea biserica lor cu limba maternă și sârbii, și românii, ba și grecii cari sunt total maghiarizați, și numai credincioșii maghiari nu-și pot întrebuița în biserică limba lor, deși limba maternă a ortodocșilor din Ungaria ciuntită e n'cea mai mare parte maghiară”.

Apoi:

„Așa știm, că până acum s'a căutat aranjarea situației bisericii ortodoxe maghiare cu ajutorul patriarhului din Constantinopol (așa cum spusese deci Herceg Ferenc, — n. tr.), dar după știrea dela Ierusalim, a reușit aranjarea ei prin patriarhul din Antiohia. Din punct de ve-

Două romane istorice ungurești

(Continuare din pag. V-a)

Makkay nu vrea să ignoreze cronica lui Anonymus, notariul, tocmai al regelui Bela, ci ni-l prezintă în persoană, cu preotul unui curtean de frunte, alui Tomol, care îl aduce în Ardeal și-l face cancelarul tânărului rege Bela. Părintele Petre, — era preot cancelarul, — de mult se ocupa cu copierea vechilor codici latinești, și stăpânul său Tomol urmărește cu plăcută atenție îndetecnirea literară a duhovnicului său.

Odată când veni dela Alba Iulia, la moșia sa din văile Tisei, îl surprinse pe popa Petre cu condeiele sale, ce și le făcea singur din pene de gâscă.

„Se apropie de el, și cu ochii înholbați sloveni: Ges-ta Hungaro-rum... (Faptele Ungurilor)

— Ce să fie asta, pater? — zise Tomol, aplecându-se adânc spre scrisoare.

Omul cel uriaș, se înclină din cap și cum încurcat răspunse:

— Asta...? cum să zic? acum nu mai copiez.

— Dar ce faci?

— Acum aș putea să zic că scriu după capul meu...

— Te-ai apucat dar de lucru acela...?

Preotul făcu din cap.

— Deo volente... m'am apucat. M'am sfârșit multă vreme. În sfârșit așa în sinea mea era de mult gata. Dar abia acum văd ce lucru mare e una ca asta.

— Ce planum ai părinte?

— Vreau să scriu dintru începutul Historia Hungarorum.

— Imi place, vezi, vorba asta... Peste sute de ani ni se vor pomeni numele împreună, zău așa.

Preotul clătină nedumerit din cap.

— N'as crede... Drept să spun, nici n'as vrea una ca asta.

— Pentru ce să nu...?

— Să nu crezi, Măria Ta, că numai din smerenie. Dar până ce am ales eu din multele basme grăuntele ce-l credeam adevărul curat, am ajuns să cred, că numai Atotputernicul poate ști, care este curatul adevăr.

N'as vrea, Doamne, păzește, ca oamenii sfătoși să clevească asupra mea, și să mă scoată om mincinos. Mai bine, nici să nu știu, cine a cernut cu multă osteneală de minte grăuntele de adevăr despre trecutele vremi și timpuri.

... Așa ni se înfățișează figura celui ce ne-a rămas prin scrierea sa: Anonymus, Bela's regis notarius la pag. 230 a lui „Táitoskrály”.

Cum ne prezintă d. Koos pe regele Ștefan, numit cel sfânt, el nu ni-se pare nici decum sfânt. Doar, că-l vedem preocupat de zidiri de biserici, și de episcopi. Incolo, în faptele sale nu prea e sfânt.

În schimb pe Bela îl vedem preocupat de încreștinarea aliaților săi Cumani, cărora le trimite un episcop, pe Teodoric, care la rândul său tot la îndemnul regelui, trimite el un missionar în Asia, să caute urmele străbunilor rămași acolo, ai Ungurilor, să le aducă cel puțin vești dela ei, dacă nu l-ar putea determina să vie și el între Tisa și Dunăre.

Bela e prezentat ca om de înalte concepții. El ar vrea să reînvie tradițiile rășboinice, ce le aveau Ungurii în Asia, și „cultura” lor de acolo, ceea ce ar putea face, ca — „Ardealul să fie un bastion ireductibil față cu orientul misterios, care ascunde multe primejdii pentru Apusul creștin”. — fără să se înjosească Ardealul de a imita în chip slugarnic Apusul, ci să păstreze ceea ce are mai prețios: „însușirea sa orientală străbună, originalitatea sa”.

„Ceea ce e mare și sfânt în creștinism, ar trebui primit în așa fel, ca să nu-l steie ca o haină largă, ce atârână streină, pe trup ca și când ar fi numai pentru a ascunde golăteala și întunerecul, ci cu creștinismul ar trebui să-l lumineze mintea și să-l proslăvească sufletul”. (pag. 184)

Fruntașul curtean văzând, că regele se îngrijește de încreștinarea Cumaniilor și trimite pe călugărul Iulian, însoțit de doi călugări francezi, în Mongolia, spre a căuta vatra veche a Maghiarilor, — găsește că — „ceea ce face tânărul rege aici în Ardeal, e minunat de bine și cu rost, pentru că acest ținut a fost totdeauna în afară de cercul atențiunii și îngrijirii regilor unguri, de aceea a rămas îndărât în tot ce privește organizarea și încercarea lui în curentul de viață a părții din Apus”. (p. 211).

Acestea mi se par vrednice de însemnat din cele două romane istorice, lansate de scriitorii unguri din România.

Tot ce am dori în legătură cu ele, este, ca și scriitorii noștri să-și îndrepte atențiunea mai mult spre subiectele istorice, cum l-am văzut mai în urmă pe d. Mihail Sadoveanu, care ne povestește în chip de roman faptele vieții lui Ștefan Vodă, cel Mare.

Cluj, August, 1934

Dr. Ilie Dăianu

dere al dreptului bisericesc, aceasta e totuna”.

Urmează scrisoarea lui Găbriel, care se începe așa:

„Patriarhul de Antiohia a recunoscut zilele acestea biserica națională ortodoxă maghiară și a luat-o spiritualmente sub suprema sa autoritate; totodată a numit mitropolit, cu titlu de Eminență, pe Ștefan Németh, înaltul episcop ales al acestei biserici, care a izbutit să obțină recunoașterea (autorității) bisericii sale nu numai peste credincioșii unguri ortodocși din Ungaria, ci peste ortodocșii unguri din toată lumea. Totodată a pus în vedere distingerea acelora dintre notabilitățile laice cu merite pentru biserică, pe cari l-i va propune noul mitropolit”.

Se arată în continuare, că „noul mitropolit” a oficiat cu acest prilej înalta slujbă în limba maghiară la mormântul din Ierusalim al Mântuitorului, și că — „după noastră cunoștință”

(adică a corespondentului) — patriarhul din Ierusalim a dăruit lui Németh o parte din crucea lui Cristos, mitropolitul rusesc resident la Ierusalim l-a dat o cruce, cel al coptilor, care reprezintă pe patriarhul din Antiohia, l-a dăruit pământ pe care s'a odihnit Mântuitorul, iar patriarhul Alexandros, mitropolitul copt și patriarhul armenilor l-au dăruit câte-o fotografie autografă.

De încheiere, corespondentul își exprimă încrederea, că „după marele eveniment, guvernul maghiar nu va putea face nici el altceva decât să ia sub legala sa protecție biserica națională maghiară ortodoxă, și să-i aranjeze legal situația”.

Încep protestele

Știrea ziarului budapestan a fost aflată repede la Arad, și a pricinuit aici o mare agitație, care a dus la protestele din telegramele către M. S. Regele,

Latifundiarii Ungariei

— STATISTICA CELOR CU MOȘII DE PESTE

3000 DE IUG. CADASTRALE —

Am publicat în numărul trecut al „Gazetei Antirevizioniste”, după lista din „Ujság” dela 12 August crt., reproducă de ziarul budapestan din cartea „Beszélő számok” a statisticianului Zentay Dezső, o parte a latifundiarilor cu moșii de peste 3000 de iugăre ce-l are astăzi Ungaria hortistă.

Pentru acei dintre cititori cărora nu li-a căzut în mână numărul întâi al „Gazetei Antirevizioniste”, vom da aici un scurt rezumat al relațiilor din numărul trecut, înainte de-a continua reproducerea interesantei liste.

Anume:

Teritoriul proprietăților din Ungaria e de 15.932.418 iugăre. Moșiile de peste 1000 de iugăre fac 3.778.567 iugăre, iar din acestea 3.778.567 iugăre moșiile

Ceilați magnați cu moșii de peste 3000 de iugăre

Continuarea listei:

Baronul Radvanszky 4202, baronesa Fiat 4366, contele Aladar Zichy 3262, prințesa Maria Eszterházy 3118, contele Sig. Batthyány 3277, contele Szapáry 3744, baronesa Harkányi 3539, urmașii contelui Vay 3139, contele Domenic Széchenyi 3754, contele Edelsheim Gyulai 3265, baronul Kornfeld Morij 3434, contele Szirmay 3774 contele Ștefan Ioan Zichy 3203, contesa Hadik 3391, baronesa Ragályi 3757, cotele Ludovic Tisza 3618, urmașii contelui Josig Degenfeld 3672, baronii Gh. și Gavrilă Pronay 3251, contele Tib. Teleky 3338, contesa I. Teleky 3528, contesa T. Nádasdy 3540, succ. contelui T. Nádasdy 3451, contesa Em. Károlyi 3298, baronul Baitz 3890, succ. contelui Károlyi Victor 3386, contele Iosif Teleky iun. 3407, contele Lad. Széchenyi 3143, contesa D. Almázy 3122, contele G. Ráday 3066, succ. contelui Crouy-Chanel 3064, contele Somsich 3089, contele victor Károlyi 3714, dr. Nemes Iános 3704, contesa E. Széchenyi 3101, contesa A.

de peste 3000 de iugăre fac 2.958.177 iugăre.

Din aceste moșii de peste 3000 de iugăre, statul are 294.093 iugăre, primăriile urbane 338.558, trei întreprinderi 45.939, trei Habsburgi 93.851, biserica romano-catolică 846.729, magnații (și anume 152 de inși) au 1.599.190, 20 de nemeși au 99.514 iugăre, iar 16 burghezi 60.980 iugăre.

Am rămas la mijlocul listei celor 52 de magnați cu 1.599.190 de iugăre, dintre cari prințul Paul Eszterházy are 213.413 iugăre, prințul Festelich 75.196, contele Morij Eszterházy 56.175, palatului Pallavicini 54.204, contele Toma Eszterházy 47.608, iar ceilalți dela 45 de mii în jos.

Latifundiile de peste 3000 de iugăre ale nemeșilor

Elisabeta și Șt. Almázy 3627, Vilhelm și Coloman Festelich 4090, Lad. Gorove 7001, Aladar Blaskovich 5458, G. Nagy 5990, G. Kund 5358, T. Huszár 5610, A. Hevesi 3949, M. Somsich 6299, Al. Nagy 4073, d-na Bárczay 3451, I. Baghy 3767, E. Graeff 4180, L. Véssey 3919, G. și Lad. Kendelfy 3798, succ. lui T. Reviczky 4845, Ernest și Aladar Blaskovics 4604, Elena și Emeric Baghy 3491, Nagy Bölöny I. 3566, Kóvér Gustáv (cel expluzat dela Orade) 3375, d-na Semsey 4123.

Moșii burgheze

Eug Dreher 15.679, Samuel Mandy 12.019, Samuella și Desideriu Lichstein 4763, Leo Fried 4715, copiii lui Carol Halmos 4446, Iuliu Sváb 4079, Carol și Artur Lederer 4052, succ. lui Satzger 3991, Ioan Sváb 3833, Paul Strauss 3753, d-na Koh-

ler 3628, Desideriu Lichstein 333, Em. Szávord 3324, Fr. Weymann 3167, M. Ungreisz 311, d-na Gersey 3003.

În epoca reformelor

Lista reproducă de „Ujság” după cartea lui Zentay: „Încheie cu două capitole: un al celor cari au moștenit aș au achiziționat dela 1925 mai mari de 1000 de iugăre și altul al celor a căror moșie era la 1925 mai mică de 3000 de iugăre, iar astăzi este mai mare.

Pentru cititorii noștri este de interes numai această a doua listă o:

	La 1925	După 1925
C-te Cziráky	2780	478
„ Dessewffy	663	433
„ Erdődy	2904	616
D-na Geist	1858	300
L Inkey	2785	302
lungreisz	2812	316
C-te V. Károlyi	653	371
Kóvér Gustáv	1019	337
Min. de agric.	2665	546
Cred. agric.	2592	32.483
Pejachevich	2506	7604
D-na Semsey	2143	412
C-te Somsich	2840	308
Sávord	2904	352
Fr. Széchenyi	2866	393
Fr. Weltmann	2722	316
C-te Wimpffen	2847	300

Lista aceasta este cât se poate de elocventă. Se constată din ea câteva lucruri importante:

Întâi: Că 'n timp ce toată lumea trăiește epoca reformelor, în Ungaria se înmulțesc latifundiarii.

Al doilea: Că așa-zisul Credit agricol, înființat după război ca să ajute lumea nevoiașă, care cumpără pământuri sau locuri de casă a sprijinit atât de bine sărmăcimea, încât a pus mai până la 1932 pe 32.403 iug în re ce și le cumpăraseră din voiași.

Al treilea: Că 'n loc să dea pământ țăranilor, el triplează latifundiile celor cari se pun în slujba bisericii. E cazul lui Gustáv Kóvér, cetățeanul maghiar dela Orade, care se pretinde cetățean român și cepe din anul trecut la Genești cu misiunea exclusivă să vâie. Iomnieze România.

cătră primul-ministru și cătră d. ministru de externe N. Titulescu, ale spontanei adunări antirevizioniste dela 1 Iulie. Ziarele maghiare din Arad n'au binevoit să ia nicio cunoștință despre această protestare, fiind că lor le era de-ajuns, ca mai puțin frumoasă, o alta, despre care vestiseră înainte de 1 Iulie: o scrisoare prin care „episcopul-mitropolit” Németh era amenințat dela Arad, că ise va trimite, ca lui Miklosy din Dobrin, o bombă. Știrea despre amenințarea aceasta era atribuită ziarului budapestan „Függetlenség”. N'am putut controla, dacă ziarul budapestan a comis sau ba o asemenea ineptie, sau e invenția presei ungurești din Arad.

Protestul dela Seghedin

Între timp au început protestele și 'n Ungaria.

La început au replicat sârbii

din Seghedin, unde exista de mai demult o mare tensiune din pricina fracțiunii ortodoxe maghiarizate, care se declarase anul trecut pentru „emanciparea” de sub autoritatea episcopului Zubkovics.

Încercarea de maghiarizare a bisericii ortodoxe din Seghedin s'a făcut de cătră oficialitate fățis, și l's-a dat treceri la „emancipare” a maghiaronilor un fast simbolic. „Magyarság” din 30. XII. 1933 arată, că înaltul serviciu divin în limba maghiară a fost oficiat de preotul Mihai Dakits în sala de gimnastică dela Rokus, transformată ocazional în biserică. „A fost o slujbă istorică”, — spune gazeta budapestană. Herceg Ferenc, în citatul său articol din „Pesti Hírlap” dela 6 Mai crt., arată de altă parte, că „emanciparea” n'au făcut nicio încercare — vor fi știut ei de ce! — ca să capete biserica dela fracțiunea rămasă credincioasă ierarhiei sârbești, și că primăria a dat

noii parohii o casă parohială fără chirie, dar „un membru „maghiar” al consiliului comunal unu fără îndoială demisionat protestat și a făcut recurs”. nere-

Protestul acesta a avut o urmare la o săptămână destul de știre dela Ierusalim a lui „Magyarság”, de sigur ca un protest indirect în contra încercării de-a-l impune pe Németh „episcop” sau „mitropolit” credincioșilor ortodocși. Spune arhiepiscopul „Magyarság” din 24. VI. crt. parohul sârbilor „neemancipat” din Seghedin, Ștefan Gyurkovics, a înaintat comitetului alar al Seghedinului o adresă prin care cere să fie exclus comitetul școlar și oprit să organizeze „pretinsul preot” al „De a zisel parohii ortodoxe maghiare Dorozslay Mihály. Remarcând d. ghidelele calificativele acestor date de Gyurgyevics preot ungarizatorilor, „Magyarság” vizit daugă, că preotul sârbesc referit în cererea sa (care a firește respinsă) „la nu știu hotărâre a sinodului eparhial Budel”. Ceea ce înseamnă, că Dorozslay a fost caterisit.

(Urmează)

Intâmplările săptămânii

Pagina aceasta e consacrată faptelor interne și externe de peste săptămână, îndeosebi pentru acei cititori cari nu urmăresc dela zi la zi presa cotidiană. E de sine înțeles că în coloanele unei gazete a aceasta nu se va face politică.

Săptămâna externă

Lumea diplomatică a fost în mare fierbere toată săptămâna.

Se pun bazele unei înțelegeri care să cuprindă cea mai mare parte a Europei și să garanteze păzirea creată prin tratatele de pace postului prim-ministru maghiar Bethlen a numit-o: o nouă Alianță Sfântă, — și, firește, statele cari nu pot împăca cu tratatele de pace: Ungaria, Germania (despre Bulgaria nu s'aude nimic) se zbat epuțioase să-i pună piedeci. Ungaria, îndeosebi, e ne mai pomenit de alarmată, din cauză că noua Alianță Sfântă va intra în Italia, care până acum făcea o politică declarat revizionistă (cel puțin la adresa Ungariei și-a (Iugoslavia). Pregătirile ce se fac pentru drumul la Roma al d-lor Barthou, Ceneș și (probabil) Titulescu, au înclinat deci desperata ieșire a Bethlen, despre care reținem în pagina a 8-a a ziarului. Amenințarea d-lui Bethlen și-a ieșit însă ținta. Franța și Austria au răspuns energic, iar ziarul italian „Lavoro” a replicat cu un articol în care spune că revizionismul maghiar este „inopportun”. Nădejdele ungurești se îndreaptă spre Germania, care a refuzat săpămâna aceasta să adere la pactul de neutralitate propus de Franța, și spre Polonia, care se pare că intră tot mai mult în sfera de influență germană.

In ce privește pe Polonia, atitudine ei față de marile puteri devin și mai ciudată de alături, când a venit în fața Ligii Națiunilor cu amenințarea, că dacă nu se extinde controlul tratatelor minorităților și la statele mari, ea va refuza să mai accepte arbitrajul Ligii în vreo chestiune a minorităților din Polonia.

Tot în legătură cu chestiunea minoritară s'a mai produs săptămâna aceasta ceva la Liga Națiunilor: s'a hotărât, la propunerea delegației ungurești, ca viitor plângerile ce vor fi în chestiunea tratatelor minorităților, să se treacă comisiei litice a Ligii, pentru o mai bună rezolvare.

Agentia telegrafică maghiară a desmintit știrile ce au zvonit despre amânarea apropiatei vizite a d-lui Ribbentrop la Varșovia.

De altă parte un ziar budapestan a adus dela Paris știrea d. N. Titulescu, ministrul de externe, va merge în cea de-a doua jumătate a lunii Noiembrie vizită oficială la Budapesta. Că budapestană trăgea nădejde în afară de chestiunea Austriei și a Habsburgilor, se va aștepta cu acest prilej și o nouă mare a tratatelor minorităților ungurilor din România.

Astăzi se deschide la Belgrad conferința internațională a comerțului. Se va discuta: reconstruirea economică a Europei, sporirea puterii de cumpărare a popoarelor agricole, aranjamentele internaționale de cale ferată, ș. a.

Se anunță apropiata semnare a pactului statelor baltice.

— În Statele-Unite ale Americii a continuat toată săptămâna greva muncitorilor, pe-alocuri cu încăierări sângeroase. La Rhode Island au fost câțiva morți și câteva sute de răniți. În unele orașe participă la grevă câte 250—300—400 de mii de muncitori.

Totalul vieții publice a Statelor Unite e foarte frământată din pricina unor mari corupții ce au ieșit la iveală în legătură cu afacerile unor fabrici de muniții. Se anunță că președintele Roosevelt va încerca statificarea fabricației de muniții și de arme.

Ședința consiliului permanent al Micii Înțelegeri

La Geneva s'a întrunit săptămâna aceasta consiliul Micii Înțelegeri, sub președenția d-lui ministrul N. Titulescu, și s'a ocupat de chestiunile cari sunt acum la ordinea zilei: intrarea Rusiei sovietice în Liga Națiunilor, generalizarea apărării minorităților (pusă în discuția Societății Națiunilor de ministrul de externe al Poloniei), și asigurarea independenței Austriei.

Consiliul s'a pronunțat împotriva propunerii Poloniei pentru generalizarea apărării minorităților.

Vieța politică

Prelungile frământări din partidul național-jărănesc s'au sfârșit săptămâna aceasta cu împăcarea d-lor Iuliu Maniu și Al. Vaida-Voevod.

D. Mareșal Averescu, întors acum trei zile din străinătate, are astăzi o întrunire publică la Sibiu.

D. Oct. Goga pregătește pentru viitorul apropiat o întrunire la Cluj. Sunt zvonuri că șeful partidului național-agrar ar încerca o concentrare a partidelor de dreapta.

Consiliul de miniștri a hotărât să prelungească starea de asediu, care urma să expire mâine.

Dizite canonice

După vizita ce a făcut-o la Fibiș, ca să întâmpine pe M. S. Regele, P. S. Sa Episcopul Grigorie al Aradului a vizitat zilele trecute pe credincioșii din comuna Remetea-Mare, unde a stăruit monumentul eroilor satului și a hirotonit un candidat de preot, apoi a vizitat pe credincioșii din Timișoara, slujind o liturghie solemnă și sfârșind steagul societății de cântări „Speranța”.

A constatat că discursul d-lui Beck a provocat în toate cercurile dela Geneva numeroase comentarii și nu tocmai favorabile Poloniei.

Consiliul Micii Înțelegeri a constatat din nou, că tratatul minorităților a fost impus numai câtorva state, iar altora nu.

Consiliul a mai subliniat, că cele trei state și-au respectat cu loialitate obligațiile referitoare la minorități, fixate de tratatele de pace.

INFORMAȚIUNI

Rugăm pe cei ce au primit „Gazeta Antirevizionistă” și doresc s'o aboneze, să și trimită abonamentul pe adresa administrației ziarului.

Deoarece publicația aceasta apare cu mari greutate, nu putem să trimitem numerele viitoare decât abonaților.

Până când va ajunge să aibă un tiraj mai mare, care să-i permită răspândirea prin chioșcări fără deficitul de astăzi de 70—80 de bani la exemplar, „Gazeta Antirevizionistă” se va vinde la chioșcuri numai într'un număr mic de exemplare, partea cea mai mare a tirajului trimițându-se abonaților.

Abonamentul: pe un an 160 de lei, pe o jumătate de an 90 de lei. Pentru autorități, instituții, întreprinderi 600 de lei.

Camera de agricultură din jud. Arad a fost vizitată săptămâna aceasta de d-nii D. Sescioreanu, președ. Uniunii Camerelor de Agricultură, și dr. C. Dițescu, inspector general al Uniunii. Oaspeții au rămas foarte satisfăcuți de realizările ce le-au văzut.

„Băncile Bănățene Unite” au oferit deponenților o cotă de 40%, plătită în decurs de 7 ani, în 14 rate de câte șase luni.

Mare majoritate a deponenților a semnat declarația de aranjament în acest sens.

La Beba-Veche, pe granița bănățeană, au loc astăzi mari serbări în amintirea unui deceniu când s'a alipit comuna la patria-mamă. Se va stinși cu acest prilej steagul societății corale „Andrei Mureșeanu”, naș fiind d. prefect dr. Nistor.

Concursurile de frumusețe ale d-lui de Waleffe

— „Miss Hongrie... de Cluj” —

Ni s'a arătat de câtră un cititor un număr al marelui reviste franceze „L'illustration”, cel din 25 August crt., cu pozele misionerilor cari concurează la titlul de miss Europa 1934. În capul paginii e poza „domnișoarei Ungaria”, cu legenda: „Miss Hongrie, Renée Gosztanyi, de Cluj”. Adecă: „domnișoara Ungaria, Renée Gosztanyi dela Cluj”. Toate celelalte „misse” sunt date numai cu numele lor și al țării pe care vor s'o reprezinte. Singură cu d-șoara Gosztanyi s'a făcut excepție — o excepție cu tălc, de vreme ce a fost pusă tocmai în capul paginei.

Ne-a mirat și purtarea marelui reviste franceze, și faptul în sine că s'a făcut o alegere a „domnișoarei Ungaria”. Pentru că deși urmărim foarte de aproape tot ce se întâmplă în țara regentului Horthy, n'am aflat despre niciun concurs de frumusețe făcut acolo anul acesta, în schimb știam încă dela începutul anului, că faimosul editor al revistei budapestane „Szinházi Élet”, d. Ince, s'a supărat foc din nu știu ce motive personale, pe toată chestia aia a „misionerilor”, și a anunțat că nu mai face niciun fel de concursuri de frumusețe.

Nedumerirea n'a curmat-o no. din 2—8 Sept. crt. al revistei „Szinházi Élet”. O doamnă sau d-șoară unguroaică trecută pela Paris, Guthy Böske, publică în paginile d-lui Ince un articol despre concursul din luna trecută al d-lui Maurice de Waleffe, arătându-ne că s'a făcut la Paris un concurs de frumusețe dintre

străinele cari sunt acolo, alegându-se „miss Ungaria” o studentă, miss Siberia o siberiancă refugiată, miss Italia o italiancă care-i de zece ani la Paris, miss România o d-șoară Helene Rona, care-i acolo de șapte ani și are faima că-i foarte bogală (pare și foarte frumoasă, în schimb mai mult unguroaică decât româncă, judecând-o după nume, n. n.). Ne mai spune autoarea că alegerea nu s'a mai bucurat de interesul obștesc din anii trecuți. Și că alegerea misionerilor Ungaria e o ispravă personală a d-lui de Waleffe, care nu s'a putut conșola să renunțe la faima ce au dat-o concursurilor sale din trecut „domnișoarele Ungaria”.

Desigur că nu-l putem împledeca pe d. de Waleffe să-și continue concursurile (va face-o asta desinteresul publicului), dar putem cere unei reviste de seriozitate a lui „L'illustration” să nu se facă oarece propagandă revizioniste. Nu de alta, dar îi șade rău să se poată spune despre ea că nu cunoaște geografia post-belică a Europei.

Trebuie de altfel să arătăm, că nu e pentru nimeni oară că se încearcă pe asemenea cale „revizuirea”. D. Ince dela Budapesta a încercat același lucru în anii trecuți, când a putut fi tolerat să aranjeze cu concursul ziarelor maghiare din Ardeal alegeri de „misse” locale, pentru a le duce la Budapesta, ca să participe la concursul pentru „miss Ungaria”, — adecă pentru Ungaria reînțelegrată.

Dacă nici d. Ince nu mai face astăzi asemenea revizionism, nu poate decât să ne mire, că-l pot continua niște francezi, d. de Waleffe și tocmai „L'illustration”.

Liga Antirevizionistă din Tileagd infierează provocările uneltelor din Bihor ale iredentei

Comitetul Ligii Antirevizioniste din plasa bihoreană Tileagd s'a întrunit în zilele de 31 August și 4 și 7 Sept. crt., ca să ia în cercetare provocările comise de agenții din acea plasă ai iredentei ungurești.

Comunicatul dat despre cele arătate în aceste ședințe denunță următoarele:

1. În ziua de Duminecă, 10 lunie a. c., când la Tileagd s'a ținut marea adunare de protest a românilor din plasa Tileagd, contra revizuirii hotarelor, la școala romano-catolică s'a arborat tricolorul unguresc, care de fapt a fost confiscat de forurile în drept.

2. În aceeași zi s'au pus plontoane de iredenta maghiară în toate străzile și colțurile Tileagdului, cu misiunea de a însemna pe toți ungurii ce vor lua parte la adunarea antirevizionistă.

3. Preotul reformat Șaș Kalman, în ziua recrutării, a ieșit înainte crucii unguri spunându-le: „Nu cântați, dați tricolorul jos și puneți-vă doliul, deoarece pentru nația maghiară acest eveniment înseamnă doliu.”

4. Cu ocazia citării la primărie a preotului reformat Șaș Kalman, cu scopul de a răspunde la un articol din „Brasov Lapok”, în care erau colomniati notarul, primarul

și fruntașii români din Tileagd, iar dânsul elogiind, proprietarul Tileagdi a spus d-lui prim-pretor Gh. Ștefănică că, dacă va fi arestat la primărie preotul reformat, el va bate clopotu în tot orașul, adunând întreg poporul și va distruge primăria. De fapt, în fața primăriei și sub poarta de intrare se adunaseră, cu această ocazie, peste 200 de femei și oameni strigând și vociferând, ceea ce s'a văzut că este o încercare de rebeliune pusă dinainte la cale de susnumiții.

5. Dr. Iosif Grünbaum, medicul casei cercuale, a spus primarului din Tileagd, Ilie Florian, vorbe urite la adresa românilor și a înjurat milioanele de români cari au făcut România-Mare.

Comunicatul Ligii Antirevizioniste din Tileagd se încheie cerând sancțiuni imediate în contra preotului reformat Șaș Kalman, a medicului Casei cercuale Iosif Grünbaum și a proprietarului Tileagdi, darea afară a medicului Grünbaum din slujba ce o deține la Casa cercuală, mutarea preotului reformat și transferarea imediată a tuturor funcționarilor unguri din Tileagd, de oarece s'a dovedit că n'au luat apărarea autorității publice după cum aveau datoria ca funcționari fideli ai statului român, care le asigură o bună existență.

Tragicomicul eveniment al săptămânii:

Se clatină prietenia italo-maghiară

Intrarea Rusiei sovietice în Liga Națiunilor, întâmplată pentru că se întărească și mai mult poziția ce o are Franța în concertul internațional, și apoi pregătirile ce se fac pentru o înțelegere italo-franceză, menită la fel ca alianța franco-rusească să consolideze situația europeană creată prin tratatele de pace, au dat o lovitură decisivă revizionistilor și mai cu seamă celor dela Budapesta.

Săptămâna întâia a lunii acesteia s'a încheiat cu acest succes enorm al dlui Barthou, al dlui Titulescu și al dlui Benes, și în chip firesc cu un tipăt strident și depotrivă tragicomic al revizionismului înfrânt, ieșit întâmplător prin gura contelui Bethlen, fostul prim-ministru al Ungariei.

Un articol senzațional al contelui Bethlen

Fostul prim-ministru maghiar contele Ștefan Bethlen a publicat în „Pester Lloyd” și apoi azi săptămâna în „Pesti Naplo”, un foarte lung articol de alarmă, destinat să fie un avertisment dlui Mussolini: **ca să nu accepte o înțelegere italo-franceză, deoarece va pierde prin ea un aliat prețios, pe Ungaria!**

Introducerea articolului contelui Bethlen este deosebit de elocventă:

Fostul prim-ministru înșiră toate pactele prin care a încercuit Franța pe revizionisții pescutitori în apă tulbure, și arată că străduința aceasta a Franței de a consolida starea de lucruri creată prin tratatele de pace a dus (pentru moment, spune consolidându-se singur d. Bethlen) la o totală izbândă a luptei în contra revizionismului. „Situația este deci (cităm din reproducerea lui „Keleti Újság”) că chiar de nu s'ar realiza formal Locarno oriental, sistemul de alianțe franceze (urmează enumerarea lor), dă pentru moment directivei politice și statelor aliate pentru menținerea statului-quo ortodox o putere și o supremație de neînchipuit, o hegemonie cum n'a mai avut-o pe continent niciun grup de state dela Sf. Alianță încoace”

Contele Bethlen trece apoi dela constatarea aceasta la ceea ce va constitui pe viitor obiectul de șantaj al Ungariei: **la chestiunea austriacă și la raporturile maghiaro-germane. Pune Franței și Italiei în vedere, că chestiunea bazinului dunărean depinde de chestiunea austriacă, și că dacă Austria ajunge în sfera de influență a Germaniei, inevitabil trece în această sferă**

Inregistrând deci cu toată bucuria noua izbândă a celor cari, în frunte cu ne-n-trecutul nostru ministru de externe N. Titulescu, se străduiesc să consolideze dreptatea ce s'a năpădit prin tratatele de pace, trebuie să dăm toată atenția tipătului dela Budapesta, cu atât mai ales că glasul acesta disperat ne anunță ceva ce ne vizează direct: Ungaria ne vestește prin glasul fostului său președinte de consiliu, că fiind acum împinse departe șansele revizionismului, ea se va apuca să bată și mai tare decât până aci în singurul cal de bătaie ce l-a mai rămas: în chestiunea tratamentului ungurilor din statele succesoare.

Să luăm amintel

de influență și Ungaria.

Se ocupă apoi de chestiunea înțelegerii italo-franceze, și face înșirarea următoare:

„Ministrul de externe al Franței a lovit pur și simplu peste mână ce l-a întins-o Ungaria; tot atunci Italia, la a cărei prietenie țineam ȘI VREM SĂ ȚINEM ȘI DE ACI NAÎNTE, s'a certat pe chestiunea austriacă cu Germania, cu care e un important interes al Ungariei să se mențină relații bune. Astfel, stricarea relațiilor italo-germane e îngrijorătoare și din punct de vedere al politicii generale europene (adeacă pentru că e la mijloc interesul Ungariei! — n. trad.). Privind însă lucrurile din punct de vedere maghiar, pe Ungaria au adus-o într-o situație direct delicată, pentru că dacă dezvoltarea chestiunii austriece o duce pe Italia în apele politice franceze, Italia se apropie de un astfel de grup de state, al cărui conducător de azi s'a opus Ungariei conștient și strident pe chestiunile cardinale ale năzuințelor maghiare”.

Contele Bethlen spune apoi, că:

„DACĂ SE VA AJUNGE LA VREO ÎNȚELEGERE CU CONȚINUT MAI SERIOS CU PRIVIRE LA CHESTIUNEA BAZINULUI DUNĂREAN, FĂRĂ CA PRIN ASTA SĂ SE FI ASIGURAT CURMAREA ACTUALEI POLITICI MINORITARE (ÎNȚELĂGÂND ADECĂ TRATAMENTUL MINORITĂȚILOR MAGHIARE, — n. tr.), ÎN LUMEA SENTIMENTELOR NAȚIONALE MAGHIARE PRIETENIA ITALO-MAGHIARĂ VA FI SUFERIT O RANĂ GRAVĂ”.

Și acum concluzia:

Contele Bethlen cere guvernului maghiar să atragă atenția guvernului italian asupra gravității lucrului la care orea să se angajeze prin pactul italo-francez.

Să avertineze guvernul maghiar pe d. Mussolini, că Ungaria i-a fost Italiei un prieten PREȚIOS, fiindcă nu numai Ungariei i-a folosit prietenia italo-maghiară, ci și a folosit și Italiei, și încă foarte mult, în nenumărate cazuri diplomatice!

tenia italo-maghiară, ci și a folosit și Italiei, și încă foarte mult, în nenumărate cazuri diplomatice!

Răspunsul drastic al austriecilor

Precum se vede din cele de mai sus, contele Bethlen nu se mulțumește să avertizeze numai în numele Ungariei, ci pune în vedere și o colaborare austriacă la șantajul maghiar, anunțând adecă că Austria de-asemenea va trece de partea Germaniei. (Șiret nevoie mare, contele Bethlen inversează: spunând că Austria va fi cea care va șantaja, cea care se va alia întâi cu Germania, iar Ungaria se va apleca constrânsă de atitudine Austriei!)

Răspunsul Austriei n'a întârziat. S'a dat prin ziarul „Reichspost”, printr'un articol drastic în care se atrage atenția dlui Bethlen că nu în contra Italiei trebuia să sune goarna de alarmă, ci în contra Germaniei. Și mai spune „Reichspost”, că pacea Europei se va consolida tocmai prin ceea ce atacă contele Bethlen: prin prietenia franco-italiană.

Răspunsul Franței

Semioficiosul „Le Temps” critică aspru articolul fostului prim-ministru maghiar, și spune că întărirea păcii nu poate fi dăunătoare pentru nimeni, și că-i foarte bizară aceea conduită care așteaptă beneficii dela relațiile rele dintre două state.

„Le Temps” revine în numărul său de Luni seara, publicând o corespondență din Budapesta în care se arată că dacă Italia nu va satisface condiția pusă prin articolul contelui Bethlen, Ungaria va refuza să mai colaboreze cu Italia. Corespondentul lui „Le Temps” arată că atitudinea Italiei a provocat mare nemulțumire la Budapesta, și că nemulțumirea aceasta nu-i un fenomen nou, ci s'a putut constata și înainte de pactul încheiat între Mussolini și Gombös. Instrăinarea Ungariei de Italia a devenit fatală — spune „Le Temps” — din momentul în care Italia a prevenit orice compromis cu Germania, aducând cunoscuta hotărâre privitoare la apărarea independenței Austriei. La Budapesta se trăgea nădejde că se va întâmpla mai curând sau mai târziu o aderare a Germaniei la convenția dela Roma, ori acum ungurii văd că în concepția italiană Germania e pe cale să fie suplinită de Mica Înțelegere.

„Le Temps” încheie arătând că drumul dlui Gombös la Varșovia e menit să suplinească măcar aparent, la braț cu Polonia, ceea ce pierde Ungaria prin desfacerea de Italia.

Iredentismul în școlile din Ungaria

Arătam în numărul trecut al „Gazetei Antirevizioniste”, că s'a introdus astăzi larnă în toate școlile din Ungaria o oră revizionistă pe săptămână, iar în pagina a treia a numărului nostru de față arătam acțiunea ce se duce în școlile Ungariei pentru maghiarizarea numelor ce nu aduc a ungurești.

În locul acesta vom da alte câteva spicuri, privitoare la acțiunea iredentistă din școli:

Expoziții și alte manifestări iredentiste

La Mîșcolț s'a deschis anul acesta, cu prilejul săptămânii Sfântului Ștefan, o expoziție școlară. „Pesti Hirlap” din 9 VIII relevă dintre lucrurile expuse o simbolizare iredentistă din lăut a hotarului trianonic, peste care își dau mâna un ungur de dincoace și unul de dincolo.

Același ziar se ocupă în n-ruul său din 17 VII crt. de o ședință a comitetului central al așa-ziselor Societăți a Steagurilor cu moaște (societatea de instigație, în deosebi antiromânească, a faimosului Urmânczy), și arată că s'a desbătut între altele chestiunea iredentismului din școli. Unele școli — a subliniat Urmânczy — prezintă deja frumoase rezultate. „D. ex., elevii cursului superior al liceului real din Kecskemét sunt în corespondență cu elevii din străinătate, ca să servească astfel cauza maghiară”. Sau: „Elevii școlii primare de stat din Tács au făcut un album pompos, plin cu lucrări revizioniste ale elevilor, și l-au trimis președintelui republicii franceze ca o prețioasă colecție a manifestărilor sufletești sincere ale tineretului maghiar”. Apoi: „Mobilierul școlii civile de stat din Kispest servește într-un totuș idea Ungariei Mari”; tot la această școală elevii fac de gardă la așa-zisele steaguri cu moaște ale lui Urmânczy.

Extemporale iredentiste

Același Urmânczy publică în „Pesti Hirlap” din 18 XI 1933 un articol intitulat „Educație patriotică”, dând înămnuri ca să se înceapă instigația din grădiniile de copil. Vorbește apoi despre maghiarizările de nume dela școala superioară comercială no. 2 din Budapesta și le dă ca exemplu; mai dă ca exemplu extemporalele ce se fac la școlile din Győr relativ la „atrocitățile antungurești din Slovacia”.

„Revizionismul să fie axa învățământului maghiar”

La o ședință din larnă trecută a Asociației corpului didactic municipal din Budapesta, s'a adus hotărârea să se intensifice revizionismul în școli. Și totatunci unul Iosif Urbányi a avut cîștigul să protesteze că în manualele școlare românești s'ar spune „inexactități” despre unguri. (Cf. „Pesti Hirlap” 12 I, 1933).

Această Asociație a mai făcut o ședință în chestiunea instigației revizioniste în primăvara anulului trecut, și a cerut: revizionismul să fie axa învățământului maghiar, și să i se consacre orar cel puțin o oră pe săptămână (Cf. „Pesti Hirlap”, 24 1933 — Dorința, după cum știu, li-a fost împlinită prin dinul de astăzi larnă al ministrului de instrucție Homan).

Răspunsuri lui Ben

Precum s'a văzut și din lăut revizionistă model dela Ozd, totată în numărul nostru trimis minciunile din gazete sunt date în Ungaria fără nici o șine până și n-școlile primare. Se cheamă, ci-că, aceasta, instigație revizionistă practică.

În legătură cu aceasta se vine să amintim ceea ce se scrie în „Magyarság” din 31 Dec 1933.

D. Eduard Benes învase într-o orăș din Slovacia o cuvântor care condamnă agitațiile revizioniste, și și exprima credința, că generația maghiară ce se crește acum va fi mai înțelegătoare, și se va putea colabora cu ea.

Cuvântarea aceasta l-a impresionat un profesor dela Budapesta, dr. Iosif Tamás, „organizator” mișcării revizioniste a școlărilor, o idee gogonată: să ceară printr'o circulară (de sigur oficială) să-l răspundă d-lui Benes elevii din școlile primare.

S'au primit 14765 de răspunsuri, dintre care „Magyarság” produce câteva, nedeosebite de nimic de ceea ce se scrie în rele revizioniste.

O inovație iredentistă a primarului din Seghedin

„Pesti Hirlap” și „Ujgyorság” din 11 Sept. anunță că primarul Seghedinului, dr. Iosif Pálffy, dat poruncă școlilor ca să acum n'ainte să nu mai bazeze Chemarea Duhului Sfânt la biserică sau la lă, ci în fața așa-ziselor „steaguri cu moaște ale patriei” și tot acolo să se țină cu tările de început de an școlii.

Steagurile acestea cu nume bracadabrante sunt falimentare steaguri ce le inaugurează în localitățile din Ungaria Urmânczy, turbatul autor de cele iredentiste din „Pesti Hirlap” vestit la noi în deosebi prin participarea la măcelul înjins al Moșilor dela Bell, arși de de fratele său Ioan.

Se cheamă „Steaguri cu moaște”, pentru că se pune la soclul ce ține prăjina steagului pământ din „înțuturile ocupate”. Steagurile sunt arborate în locul prăjinii, în semn de deosebi în fiecare Duminică și să toare fac de gardă n-țării leventii, adecă tinerii militari. Urmânczy n'au ajuns încă la reces, după aceste explicații își bell oricine lesne închipui, în ce se va face la „steaguri cu moaște” chemarea Duhului Sfânt.